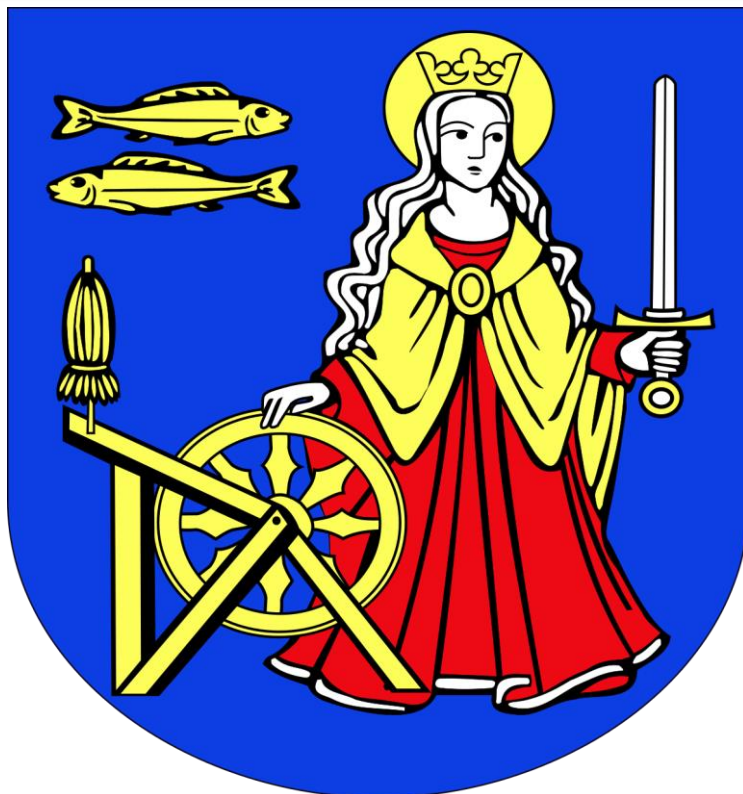

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY SIEKIERCZYN NA LATA 2025-2028 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2029-2032

Spis treści

1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	13
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	13
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	20
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych Gminy Siekierczyn)	20
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy.....	25
5.2.1.	Charakterystyka ogólna Gminy Siekierczyn.....	26
5.2.2.	Zarys historii obszaru Gminy i sołectw	29
5.2.3.	Krajobraz kulturowy.....	39
5.2.4.	Zasoby przyrodnicze	55
5.2.5.	Zestawienie obiektów z terenu Gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego	60
5.2.6.	Zestawienie obiektów z terenu Gminy Siekierczyn wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	6
4		
5.2.7.	Zabytki stanowiące własność gminy Siekierczyn	65
5.2.8.	Zabytki archeologiczne	67
5.2.9.	Obszary i strefy ochrony konserwatorskiej.....	68
5.2.10.	Dziedzictwo niematerialne.....	69
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	72
7.	Założenia programowe	74
7.1.	Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki.....	75
7.1.1.	Zadania gminnego programu opieki.....	75
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	77
10.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	78
11.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	80
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	81
	Załącznik nr 1 – wykaz obiektów w GEZ	87
	Spis tabel.....	100
	Spis rysunków	100

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 jest dokumentem aktualizującym Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2020-2023.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5, który określa w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego

badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury". Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,*
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,*
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,*

- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na

budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy Art. 81. 1. mówi, iż w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 1465 z późn. zm.)

Zapis w ustawie informuje, że zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami (art. 7 ust.1 pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m. in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2024 poz. 1130)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2024 poz. 725 z późn. zm.)

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować, zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2024 poz. 54 z późn. zm.)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2024 poz. 1478)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wdaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2024 poz. 1145 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2024 poz. 87)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji

i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2024 poz. 1491 z późn. zm.)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn zm.).

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Inne akty wykonawcze i rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2019 poz. 1811),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019 poz. 1470).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2023 r.)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;

- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację

i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
 - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
 - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
 - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
 - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021-2024

Program przyjęty został uchwałą nr XXXIV/686/21 z dnia 24 czerwca 2021 r. przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego.

W programie wyznaczono następujące cele operacyjne i priorytety:

— Cel operacyjny

1. Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego:

- Priorytet 1. Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim,
- Priorytet 2. Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków,
- Priorytet 3. Budowanie i wzmacnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego.

— Cel operacyjny 2. Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego: —

- Priorytet 1. Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne,
- Priorytet 2. Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami,
- Priorytet 3. Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.

Podczas opracowania Program opieki nad zabytkami dla Gminy Siekierczyn wzięto pod uwagę założenia wojewódzkiego programu. Programy są ze sobą zgodne, a gminny Program Opieki nad Zabytkami realizuje zapisy wojewódzkiego dokumentu.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030

Strategia przyjęta została uchwałą nr L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 września 2018 r.

Wizja województwa dolnośląskiego brzmi następująco: Dolny Śląsk 2030 jest:

- regionem równomiernego rozwoju
- regionem bez istotnych społecznych i gospodarczych dysproporcji, regionem wewnątrznie spójnym, regionem wyrównanych rozwojowych szans,
- regionem przyjaznym dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów i kuracjuszy, atrakcyjnym miejscem do życia, pracy, nauki i rekreacji,
- regionem nowoczesnym z kreatywną i innowacyjną regionalną społecznością oraz rozwiniętą sferą naukową i badawczo-rozwojową,
- regionem konkurencyjnym w scenerii krajowej i europejskiej z Wrocławiem jako silną metropolią oraz ośrodkami regionalnymi o znaczących przewagach konkurencyjnych.

W dokumencie określono pięć następujących celów strategicznych:

1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu.
2. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych.
3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.
5. Wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Siekierczyn wpisuje się w cel strategiczny 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, a dokładniej w cel 4.5. Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego, w ramach którego wyznaczono takie przedsięwzięcia strategiczne jak:

- 4.5.1. Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie,
- 4.5.2. Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji,
- 4.5.3. Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego przyjęty został uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.

Dokument określa cele i kierunki rozwoju regionu, wskazuje szczegółowe zasady organizacji przestrzennej województwa oraz formułuje kierunki polityki przestrzennej. Stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. W Planie określone zostały następujące cele polityki przestrzennego zagospodarowania województwa:

- Cel 1. Zapewnienie warunków zrównoważonego i równomiernego rozwoju społeczno gospodarczego poprzez funkcjonalne kształtowanie hierarchicznej sieci osadniczej gwarantującej dostęp do usług i rynku pracy,
- Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobraz,
- Cel 3. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom przez struktury przestrzenne odporne na zmiany klimatu, zagrożenia naturalne i pochodzące z działalności człowieka,
- Cel 4. Dobra dostępność transportowa i sprawne systemy infrastruktury transportowej.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Siekierczyn wpisuje się w Cel 2. Racjonalny i zrównoważony sposób wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego, kulturowego krajobrazu, a dokładniej w kierunek rozwoju 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubańskiego na lata 2023 2026

Program został przyjęty Uchwałą nr LV/417/2022 Rady Powiatu Lubańskiego z dnia 29 grudnia 2022 r.

W programie wskazane zostały dwa priorytety oraz kierunki działań i zadania przedstawione poniżej.

Priorytet I. Zapewnienie skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami Powiatu Lubańskiego. Priorytet II. Promocja dziedzictwa kulturowego Powiatu Lubańskiego.

Kierunki działań:

1. Intensyfikacja ochrony i opieki nad zabytkami Powiatu Lubańskiego

Zadania:

- 1.1. Podjęcie działań w celu stworzenia z gminami powiatu bazy wiedzy o dziedzictwie lokalnym w wybranych kategoriach (przykładowo z podziałem na: zabytki nieruchome, zabytki ruchome, muzealia, archiwalia i zasób biblioteczny, krajobraz kulturowy, dziedzictwo niematerialne) docelowo bazy dla Powiatu Lubańskiego.
- 1.2. Monitorowanie stanu dziedzictwa i jego zagrożeń (m.in. poprzez działania służb, inspekcji i straży, jednostek organizacyjnych powiatu).
- 1.3. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność powiatu, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.
- 1.4. Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność powiatu.
- 1.5. Promowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
- 1.6. Wspieranie powstawania i rozwoju regionalnych izb pamięci.

2. Zwiększanie zdolności Powiatu do zarządzania ochroną i opieką nad zabytkami

Zadania:

- 2.1. Opieka nad folklorem i sztuką ludową oraz zabytkami sztuki niematerialnej.
- 2.2. Zapewnienie w miarę możliwości finansowych w budżecie powiatu funduszy na ochronę i opiekę nad zabytkami zgodnie z aktualnymi potrzebami dotyczącymi zabytków stanowiących własność Powiatu Lubańskiego.
- 2.3. Podejmowanie działań mających na celu uzyskanie środków zewnętrznych na ochronę zabytków będących własnością powiatu (m.in. nadawanie nowych funkcji społecznych i kulturowych obiektom zabytkowym powiatu).
- 2.4. Wspieranie działań związanych z umieszczaniem na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków, znaku informującego o tym, że zabytek ten podlega ochronie.

2.5. Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II. Promocja dziedzictwa kulturowego Powiatu Lubańskiego.

Kierunki działań:

1. Umacnianie poczucia tożsamości lokalnej

Zadania:

- 1.1. Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią miejscowości leżących na terenie powiatu.
- 1.2. Wspieranie inicjatyw indywidualnych i społecznych związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym powiatu (tj. zwyczaje, tradycje, obrzędy, przedmioty, narzędzia itp.) oraz ich gromadzeniem, opracowaniem, udostępnianiem i upowszechnianiem, np. poprzez monografie, wydawnictwa, publikacje poświęcone dziedzictwu kulturowemu powiatu – uwzględnienie/ uwypuklenie tej aktywności w konkursach grantowych/ dotacyjnych powiatu.
- 1.3. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym powiatu, a w szczególności o szczególnych osiągnięciach osób i innych podmiotów w obszarze opieki nad zabytkami i wnioskowanie o nadanie im odznaki „Za opieką nad zabytkami”.
- 1.4. Wzmocnienie edukacji w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony szczególnie dla młodzieży ze szkół powiatowych.
- 1.5. Wsparcie prac o charakterze edukacyjnym, naukowym, popularyzatorskim itp. kulturowego w zakresie dziedzictwa Powiatu Lubańskiego (np. poprzez porozumienie z uczelniami), a także prac historycznych i publikacji o historii lokalnej.

2. Wykorzystanie zasobu zabytków dla rozwoju Powiatu Lubańskiego

Zadania:

- 2.2. Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej we współpracy z gminami powiatu.
- 2.3. Rozwój inicjatyw społecznych i gospodarczych wykorzystujących, upowszechniających i promujących dziedzictwo kulturowe i zabytki Powiatu Lubańskiego.
- 2.4. Wspieranie lokalnych produktów kulturowych.
- 2.5. Prowadzenie aktywnego marketingu dziedzictwa kulturowego, przy wykorzystaniu programów grantowych powiatu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych Gminy Siekierczyn)

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siekierczyn

Polityka przestrzenna gminy została określona w dokumencie planistycznym – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siekierczyn. W studium przeprowadzono analizę zasobów dziedzictwa kulturowego. Zwrócono uwagę na ochronę obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, która obejmuje m. in. nakaz konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w przypadku prowadzenia prac remontowo - budowlanych oraz zakaz wprowadzenia wszelkich zmian bryły, detalu, wnętrza i wyposażenia. W dokumencie wskazano na kolejną z form ochrony dóbr kultury jaką są zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz wyznaczono następujące tereny do objęcia tą ochroną:

- kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy wraz terenem przykościelnym,
- kościół parafialny pw. św. Antoniego z Padwy w Siekierzynie wraz z terenem przykościelnym
- kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Zarębie wraz z terenem przykościelnym,
- pałac w Zarębie przy ul. Parkowej nr 2 wraz z parkiem,
- pałac w Zarębie przy ul. Bazaltowej nr 6 wraz z parkiem,
- zespół dworski w Wyrębie nr 2, 6.

W planach ustalono również ochronę krajobrazu poprzez wyznaczenie granicy obszaru z harmonijnie kształtowanym krajobrazem kulturowym osadnictwa wiejskiego.

W studium zdefiniowano także zagrożenia dla wartości kulturowych i krajobrazowych, które dotyczą: realizowania nowych obiektów położonych poza granicą obszaru zabudowy wiejskiej, co skutkuje rozproszaniem zabudowy oraz zaburzeniem układu ulic, bezkrytycznego stosowania nowych materiałów wykończeniowych, nie mających zaczepienia w tradycji budownictwa charakterystycznego dla tego regionu, niewystarczających środków finansowych, także systemu promocji i preferencji dla właściwie prowadzonych remontów obiektów zabytkowych.

W celu ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych gminy w Studium założono następujące kierunki działań:

- Pełna ochrona konserwatorska obiektów ujętych w rejestrze zabytków i postulowanych do wpisania do rejestru.
- Pełna ochrona konserwatorska obszarów ujętych w rejestrze zabytków i postulowanych do wpisania do rejestru.
- Pełna ochrona konserwatorska obszarów i zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych.
- Wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej.
- Kształtowanie skali i form nowej zabudowy w nawiązaniu do tradycji historycznych danego miejsca.

W studium wyznaczone zostały projektowane strefy ochrony konserwatorskiej:

„A” – podwyższonej ochrony wartości kulturowych,

„B” – podstawowej ochrony wartości kulturowych.

Projektowaną strefę podwyższonej ochrony wartości kulturowych „A” wyznaczono dla utrwalenia odrębności zespołów zabytkowych i ich fragmentów świadczących o rozwoju historycznym. W jej skład wchodzi: cmentarze i zespoły pałacowo – folwarczno - parkowe ujęte w rejestrze oraz postulowane do wpisu. W strefie „A” obowiązuje konserwacja i rewaloryzacja historycznej zabudowy, układów przestrzennych i ich elementów, eliminacja lub waloryzacja elementów dysharmonijnych (obiektów i urządzeń), uczytelnienie historycznych założeń przestrzennych

Projektowaną strefę podstawowej ochrony wartości kulturowych „B” wyznacza się dla ochrony zabytkowych elementów układu przestrzennego, które przemieszane z elementami współczesnej zabudowy nie dominują w obrazie przestrzennym obszaru, posiadając wartości kulturowe w skali lokalnej. W strefie „B” obowiązuje zachowanie charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych, uczytelnienie historycznych założeń przestrzennych, dążenie do waloryzacji elementów dysharmonijnych, dostosowanie obiektów do historycznej zabudowy i układów przestrzennych w zakresie sytuacji, skali, formy architektonicznej.

Zgodnie ze zmianami w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie 24 września 2023 r., studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Siekierczyn obowiązuje do końca 2025 r. Zastąpi go plan ogólny.

Gmina przystąpiła do sporządzania planu ogólnego – Uchwała nr V/27/24 Rady Gminy z dnia 26 września 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązują na obszarze całej gminy. Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego

stanowią jedną z ich form ochrony. Dla Gminy Siekierzyn opracowano MPZP dla niżej przedstawionych terenów.

Tabela 1. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego na terenie Gminy Siekierzyn.

Lp.	Nr uchwały	Data podjęcia	Treść uchwały
1	XVII/87/04	30.03.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Nowa Karczma
2	XIX/99/04	25.05.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Siekierzyn
3	XIX/100/04	25.05.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Zaręba
4	XIX/101/04	25.05.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Rudzica
5	XIX/102/04	25.05.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Wyręba
6	XIX/103/04	25.05.2004 r.	Uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp wsi Wesołówka
7	XXIII/134/16	27.09.2016 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia zmiany mpzp wsi Wyręba, w części dotyczącej działki nr 90/2, obręb Wyręba, gmina Siekierzyn
8	XXIII/135/16	27.09.2016 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia zmiany mpzp obejmującej działkę nr 167/4 położoną w obrębie Zaręba, w gminie Siekierzyn
9	XXXVI/216/17	28.11.2017 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla 6 wyodrębnionych obszarów położonych w obrębie Zaręba, gminie Siekierzyn
10	XXXVIII/231/18	30.01.2018 r.	uchwała rady gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla 3 wyodrębnionych obszarów położonych w obrębie Siekierzyn, w gminie Siekierzyn
11	XXXVIII/232/18	30.01.2018 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla 3 wyodrębnionych obszarów położonych w obrębie Wesołówka, w gminie Siekierzyn
12	XXXVIII/233/18	30.01.2018 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla 2 wyodrębnionych obszarów położonych w obrębie Zaręba w gminie Siekierzyn
13	XLIII/256/18	26.06.2018 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla 2 wyodrębnionych obszarów położonych w obrębie Siekierzyn w gminie Siekierzyn
14	XLV/277/18	25.09.2018 r.	uchwała Rady Gminy Siekierzyn w sprawie uchwalenia mpzp dla wyodrębnionego terenu położonego w Siekierzynie

Lp.	Nr uchwały	Data podjęcia	Treść uchwały
15	III/12/18	27.12.2018 r.	uchwała Rady Gminy Siekierczyn w sprawie mpzp dla lokalizacji inwestycji celu publicznego, jaką jest dwutorowa napowietrzna linia elektroenergetyczna 400 kV Mikułowa - Czarna w Gminie Siekierczyn
16	IX/57/19	25.06.2019 r.	uchwała Rady Gminy Siekierczyn w sprawie uchwalenia mpzp dla obszaru położonego na zachód od ulicy Osiedlowej, w obrębie Zaręba, w gminie Siekierczyn
17	XV/107/20	28.01.2020 r.	w sprawie uchwalenia mpzp obejmującego działkę nr 444 położoną w obrębie Rudzica, w gminie Siekierczyn
18	XV/108/20	28.01.2020 r.	w sprawie uchwalenia mpzp obejmującego działkę nr 328/2 położoną w obrębie Siekierczyn, w gminie Siekierczyn
19	XVII/128/20	28.04.2020 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszary położone w gminie Siekierczyn, w obrębach Rudzica, Siekierczyn, Wesołówka, Wyręba i Zaręba
20	XVII/129/20	28.04.2020 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 2 obszary położone w obrębie Zaręba, w gminie Siekierczyn
21	XVII/130/2020	28.04.2020 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar położony w obrębie Zaręba, w gminie Siekierczyn
22	XXX/239/21	31.08.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 2 obszary położone w obrębie Siekierczyn, w Gminie Siekierczyn
23	XXXII/246/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 2 obszary położone w obrębie Wyręba, w Gminie Siekierczyn
24	XXXII/247/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 6 obszarów położonych w obrębie Siekierczyn, w Gminie Siekierczyn
25	XXXII/248/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar położony w rejonie drogi powiatowej nr 2454D, w obrębie Siekierczyn, w Gminie Siekierczyn
26	XXXII/249/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę nr 444 położoną w obrębie Rudzica, w Gminie Siekierczyn

Lp.	Nr uchwały	Data podjęcia	Treść uchwały
27	XXXII/250/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 4 obszary położone w obrębie Zaręba, w Gminie Siekierczyn
28	XXXII/251/21	26.10.2021 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 4 obszary położone w obrębie Wesołówka, w Gminie Siekierczyn
29	XXXIX/313/22	31.05.2022 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część działki nr 646/1 położonej w obrębie Zaręba, w Gminie Siekierczyn
30	II/8/24	21.05.2024 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego wydzielone obszary położone w obrębach Rudzica i Siekierczyn, w gminie Siekierczyn
31	IV/24/24	26.07.2024 r.	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego 5 wydzielonych obszarów położonych w obrębach Rudzica i Siekierczyn, w Gminie Siekierczyn

Źródło: Urząd Gminy Siekierczyn.

Sołecka Strategia Rozwoju Sołectwa Siekierczyn Górny w Gminie Siekierczyn

Sołecka Strategia Rozwoju Sołectwa Siekierczyn Górny w Gminie Siekierczyn została przyjęta uchwałą Nr VI/31/15 Rady Gminy Siekierczyn z dnia 31 marca 2015 r. W dokumencie określono wizję sołectwa: Siekierczyn Górny – sołectwo życzliwych ludzi oraz zdefiniowano m. in. zadania odnoszące się do zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, polegające na zachowaniu tradycji i dziedzictwa wsi oraz poprawie wizerunku miejscowości. Zadania obejmują m. in.:

- organizację konkursów kulinarnych (konkursy na ryby, miody, przetwory owocowo - warzywne), organizację imprez podtrzymujących tradycje i obyczaje wsi (odpusty, dożynki, jarmarki, spotkania opłatkowe, itp.), podtrzymywanie tradycji,
- organizację konkursu , „Najpiękniejsza zagroda, posesja”,
- oznakowanie atrakcji przyrodniczych i historycznych,
- wspólne sprzątanie wsi.

W zakresie związanym z podniesieniem przedsiębiorczości wiejskiej oraz promocji miejscowości zadania obejmują:

- organizowanie szkoleń z przedsiębiorczości i zakładania agroturystyki,
- organizowanie kursów np. fryzjerstwa, gotowania, florystyki,
- stworzenie warunków do rozwoju prywatnej przedsiębiorczości,
- powstanie tablic informacyjnych,

- przygotowanie materiałów promocyjno - informacyjnych miejscowości (ulotki, kalendarze,
- plakaty, widokówki, gadżety, namioty itp.

Sołecka Strategia Rozwoju wsi Zaręba w Gminie Siekierczyn

Sołecka Strategia Rozwoju wsi Zaręba w Gminie Siekierczyn została przyjęta Uchwałą Nr VI/32/15 Rady Gminy Siekierczyn z dnia 31 marca 2015 r. Wizja w Strategii brzmi następująco: Zaręba - „Moc atrakcji od Zarębiana”. W sferze dotyczącej zachowania krajobrazu przyrodniczo historycznego, ochrony wartości dóbr kulturowych

i dziedzictwa wiejskiego oraz rozwijania tożsamości i wspólnoty wśród mieszkańców Zaręby określono następujące zadania:

- zmiana przeznaczenia funkcji pałacu przy ul. Parkowej oraz zapewnienie stałego dozoru terenu wokół pałacu, modernizacja pałacu.
- wykonanie mapki miejscowości z zaznaczeniem nazw ulic (tablica) i ważniejszych obiektów (3 języki),
- opracowanie i wykonanie ścieżki historyczno - przyrodniczej,
- zaprojektowanie gry terenowej o Zarębie „Wyprawy odkrywców”,
- organizacja warsztatów rękodzielniczych (lepienia „pierogów po zbójcu”, haftowania, pieczenia ciast, ceramiczne),
- organizacja konkursu na największego pieroga,
- inwentaryzacja zasobów kulturowych miejscowości oraz produktów lokalnych,
- opracowanie ścieżki edukacyjnej na temat kopalni i wyrobisk.

Sołecka Strategia Rozwoju Sołectwa Siekierczyn Dolny w Gminie Siekierczyn

Sołecka Strategia Rozwoju Sołectwa Siekierczyn Dolny w Gminie Siekierczyn został przyjęta uchwałą Nr VI/30/15 Rady Gminy Siekierczyn z dnia 31 marca 2015 r. Wizję w Strategii zdefiniowano następująco „Siekierczyn – wieś dobrych warunków życia”. Zadania związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego wsi oraz z pielęgnowaniem tradycji i obyczajów wiejskich obejmują:

- organizację konkursu kulinarnego: potrawy z dziczyzny, potrawy z ryb, potrawy świąteczne,
- promocję potraw na imprezach regionalnych,
- zarejestrowanie produktu lokalnego,
- organizację warsztatów kulinarnych i rękodzielnictwa - konkurs na najpiękniejszą ozdobę,
- organizację zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży,
- powołanie grup społecznych wspomagających dziedzictwo kulturowe.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy

5.2.1. Charakterystyka ogólna Gminy Siekierzyn

Gmina Siekierczyn znajduje się w województwie dolnośląskim, na terenie powiatu lubańskiego. Graniczy od wschodu i północy z gminą Lubań, od południa z gminą Platerówka, od południowego zachodu z gminą Sulików, od zachodu i północy z gminą Zgorzelec. Powierzchnia Gminy w granicach administracyjnych wynosi obecnie 49,6 km².

Rysunek 1. Granice administracyjne Gminy Siekierczyn.
Źródło: www.siekierczyn.pl

W skład Gminy Siekierczyn wchodzić wsie: Siekierczyn, Zaręba, Rudzica, Wesołówka, Wyręba, Nowa Karczma oraz dwie kolonie, Pisaczów przyłączony do Wesołówki i Ponikowo - do Zaręby.

Rysunek 2. Podział administracyjny Gminy Siekierczyn.
Źródło: www.siekierczyn.pl

Pod względem geograficznym położona jest w południowo zachodniej części Polski na Pogórzu Izerskim, tzw. Wysoczyźnie Siekierczyńskiej (250 - 300 m n.p.m.). Południowe krańce gminy znajdują się na stokach Wzgórz Zalipiańskich między dwiema rzekami - od zachodu Nysą Łużycką, od wschodu - Kwisą.

Infrastruktura turystyczna

Na terenie gminy brak bazy noclegowej w postaci gospodarstw agroturystycznych, pól namiotowych czy zaplecza sanitarnego. Baza noclegowa występuje w obrębie sąsiadujących miast: Zgorzelec, Lubań, Leśna. Natomiast przez gminę przebiegają szlaki turystyczne:

- Niebieski szlak turystyczny prowadzący z Zawidowa do Gryfowa Śląskiego (długość 51 km, na obszarze gminy ok. 12 km).
- Trasa rowerowa „Lubański las” (obwodnica - kolor niebieski, długość 39 km, na obszarze gminy Siekierczyn ok. 12 km).
- Sudecki szlak konny – część zachodnia Karpacz - Kliczków k. Osiecznicy (szlak – kolor pomarańczowy).

Atrakcje turystyczne

Na terenie gminy występuje szereg ciekawych historycznie miejsc. Oprócz założeń parkowo-pałacowych, architektury sakralnej, napotkać można cenne świadectwa minionych wydarzeń. Do nich należą m.in.:

- Głaz fundacyjny kolonii Ponikowo, postawiony w 1779 roku nad potokiem Pstrążna przez ówczesnego właściciela tego terenu, pana na Zarębie, szambelana Wolfa Krzysztofa von Löben.
- Pamiątkowy głaz z napisem „Wysokość 226, manewry 1928, stanowisko Hindenburga” – głaz ten upamiętnia manewry Reichswehry, które odbyły się na polach między Siekierczynem a Rudzicą w 1928 roku. Wizytował je wówczas prezydent Niemiec, najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych, marszałek Paul von Hindenburg. Liczył sobie wtedy 81 lat.
- Pomnik żołnierzy niemieckich - mieszkańców Geibsdorf (Siekierczyna), poległych na frontach I wojny światowej (1914 - 1918). Wzniesiony w 1922 roku i odrestaurowany w 2014 roku w setną rocznicę wybuchu I wojny światowej (zlokalizowany na przykościelnym cmentarzu).
- Pomnik poświęcony pamięci polskich żołnierzy poległych w czasie II wojny światowej 1939 - 1945.
- Obelisk upamiętniający 650 – lecie gminy Siekierczyn.
- Obelisk zlokalizowany przy kościele w Siekierczynie poświęcony Sybirakom.
- Kamień - obelisk na terenie przykościelnym poświęcony proboszczom parafii Siekierczyn.
- Tablica na ścianie Kościoła w Siekierczynie - poświęcona byłym mieszkańcom Geibsdorfu i obecnym mieszkańcom Siekierczyna, pochowanym na cmentarzu w Siekierczynie.
- Tablica na murze przykościelnym w Rudzicy poświęcona zmarłym mieszkańcom Pfaffendorfu.
- Tablica w Zarębie, upamiętniająca Bolesława Horbacza, westerplatczyka.

Cennym pod względem turystycznym miejscem jest ujęcie wody tzw. źródło Miłości w Ponikowie. Często odwiedzane - mieszkańcy Ponikowa uważają, że woda ma wyjątkowy smak i właściwości zdrowotne.

Na terenie gminy zachowały się interesujące relikty górnictwa. Po kopalniach węgla brunatnego – w Siekierczynie budynki szybu „Szczęść Boże” (po wojnie kopalnia „Lubań”) wraz z jeziorem Formoza powstałym w wyniku szkód górniczych (użytek ekologiczny) i pozostałości szybu „Roberta Gumperta”; w Ponikowie ruiny szybu „Rosenberg”. Po kamieniołomach bazaltu na granicy Wesołówki i Pisaczowa wyrobisko po najstarszym kamieniołomie z końca XVIII wieku (stanowisko dokumentacyjne) oraz nieczynna kopalnia bazaltu „Księgniki I”, własność Eurovii Bazalty S.A., międzynarodowego lidera budownictwa drogowego.

W zabudowę mieszkalną Siekierczyna wkomponowany jest teren rekreacyjno - wypoczynkowy z kąpieliskiem (w roku 2022 wykonano modernizację terenu rekreacyjnego). Jest on otoczony malowniczymi stawami hodowlanymi. Stanowi miejsce do wypoczynku mieszkańców gminy, jak również do organizowania imprez plenerowych.

Tradycje rzemieślnicze promuje mały zakład w Rudzicy zajmujący się produkcją ceramiki „Wytwarzanie rękodielnictwa ludowego i artystycznego”, w którym proces zdobienia ceramiki odbywa się metodą ręczną, stempelkową, tj. drobne wzory nanoszone są ręcznie za pomocą specjalnych stempli z gąbki oraz pędzelkami. Wyroby dekorowane są motywem bolesławieckim, a także wieloma unikalnymi wzorami.

Właściciele organizują warsztaty ceramiczne dla dzieci i młodzieży. Podczas spotkań uczestnicy mają możliwość nie tylko zobaczyć proces związany z powstawaniem ceramiki lecz również wziąć w nim udział.

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy i sołectw

Historia starożytna

Najstarszy ślad człowieka na terenie Górnych Łużyc pochodzi ze starszej epoki kamienia tzw. paleolitu. Kolejne ślady bytności człowieka na tych terenach pochodzą ze schyłku starszej epoki kamienia (ok. 12 - 10 tys. lat p.n.e.). Ludzie ci zajmowali się myślistwem, zbieractwem, rybołówstwem. Ze środkowej epoki kamienia, mezolitu (ok. 7 - 5 tys. lat p.n.e.) pochodzą pozostałości osiedli mezolitycznych, a w nich ślady namiotów, ognisk, pracowni. Na tereny Górnych Łużyc w epoce wczesnego neolitu (ok. 5 - 4 tys. p.n.e.) przybyli nieliczni potomkowie rolników znad Dunaju, znający rolnictwo, hodowlę zwierząt oraz technikę wytwarzania naczyń ceramicznych.

Tereny nad Nysą i Sprewą zostały gęściej zaludnione dopiero przez twórców tzw. kultury ceramiki sznurowej (ok. 2880 - 2100 r. p.n.e.). Jednakże intensyfikacja osadnictwa nastąpiła dopiero u schyłku neolitu. Ludzie ci zajmowali się już uprawą kilku gatunków zbóż oraz hodowlą. Świadczą o tym pochodzące z tego okresu drewniane, kamienne i rogowe kopaczki, radła, sierpy z drewna lub poroża ze zbrojników krzemiennych. Ważną zmianą było rozpowszechnienie się metalurgii brązu w okresie od ok. 2200 do 1700 p.n.e. Pozostałościami po tych ludach z tamtych czasów (mowa o tzw. kulturze unietyckiej) są przede wszystkim groby szkieletowe, zawierające niespalone ciała zmarłych oraz liczne brązowe, a nawet złote ozdoby, które otrzymywali w drogę w zaświaty. Po okresie dość gęstego zaludnienia ziem nad Nysą i Sprewą, w początkach epoki brązu nastąpiło osłabienie osadnicze, związane zapewne z wędrówką ludów.

Kolejną istotną zmianę kulturową obserwuje się od ok. 1350 r. p.n.e. Tereny te przestały być przejściowe i słabo zaludnione. Główną jej przyczyną była rewolucja w wierzeniach polegająca zmianie w sposobu chowania zmarłych. Polegała ona na przejściu z obrządku szkieletowego na obrządek całopalny. Archeolodzy określili ją jako kulturę pól popielnicowych, a jej odmianę istniejącą w dorzeczu Łaby, Odry i Wisły jako kulturę łużycką. Rozwijiała się ona nieprzerwanie aż od końca epoki brązu i dalej we wczesnej epoce żelaza (750 - 500 p.n.e.), kiedy to obok brązu zaczęto wykonywać także wyroby żelazne. Najazd Scytów w VI wieku p.n.e. położył kres kulturze łużyckiej. Jej upadek na jakiś czas załamał na Łużycach intensywne zasiedlenie. W IV wieku p.n.e. na tych terenach pojawiły się wpływy celtyckie.

Od I wieku n.e. Łużyce zamieszkiwały ludy barbarzyńskie, znajdujące się pod wpływem cesarstwa rzymskiego. Prawdopodobnie byli to znani ze źródeł historycznych Silingowie, szczep germańskiego plemienia Wandalów posługujący się narzeczem z grupy germańskiej. Epokę żelaza kończą wydarzenia związane z najazdem Hunów na Europę. Rozpoczyna się wielka wędrówka ludów.

Mieszkające wówczas na terenie Łużyc plemiona ruszają na zachód i południe. Możliwe, że na przełomie IV i V wieku rejon Łużyc był przez pewien czas niezasiedlony. Pierwsze grupy słowiańskie pojawiają się na terenie Łużyc w VI - VII wieku. W IX wieku Biezuńczanie zamieszkiwali gród w Bieńnicy (Landskrone – obecnie dzielnica Görlitz). Potomkowie tych Słowian żyją do dziś w niemieckiej części Górnych Łużyc i znani są pod nazwą Serbów Łużyckich, bądź Serbołużyczan.

Kolejnym reliktem ich bytności jest grodzisko w Białogórze (X-XIII wiek) oraz kurhanowe cmentarzysko (VII - połowa XI wieku) liczące około 200 grobów – kurhanów „największa nekropolia słowiańska o ciepłym rytuale pogrzebowym zachowana na ziemiach polskich położone na granicy z gminą Zgorzelec w lesie przy drodze krajowej nr 30 Zgorzelec-Lubań. Oba obiekty tworzą rezerwat archeologiczny.

Historia Gminy Siekierczyn oraz sołectw

Siekierczyn

Nazwa wsi Siekierczyn pochodzi najprawdopodobniej od jej pierwszego zasadźcy, który miał na imię Geiselbercht. Przez wieki nazwę wsi zapisywano dowolnie:

1417 - Geiselbrechtsdorf

1436 - Geysewersdorfer

1451 - Geyssamsdorf

1454 - Geyssemannsdorf

1481 - Geywiszdorff

1489 - Geisselsdorf, Geibisdorff

1491 - Geisdorff

1507- Gebisdorf

1557 - Geyssmansdorf

1577 - Geibisdorff

1740 - Geissdorff

1753 - Geisdorf

1945 - Jeziorna

1946 - Siekierczyn

Siekierczyn został założony na prawie niemieckim najprawdopodobniej w XIII wieku. Pierwszymi znanymi właścicielami Siekierzyna był ród von Haugwitz. Nazwisko Albrechta von Haugwitz pojawia się w 1389 roku – był prawnym opiekunem swej krewnej Małgorzaty von Rothenburg z Pisarzowic. W 1400 roku jest świadkiem nadania w Zgorzelcu w lenno gospodarstwa bartnego Brautschowi Merischowi z Prędocic. Przypuszcza się, że już wtedy był właścicielem Siekierzyna. Jednakże wiarygodna wzmianka pochodzi dopiero z 1422 roku. W 1417 roku wraz z bratem Rüdigerem sprzedaje Sanice, Lipną i Dobrzyń - Nickelowi von Kotwitz. Wsie ponownie powróciły do majątku von Haugwitz w 1521 roku. Bracia są wzmiankowani również w 1427 roku, kiedy to walczyli z husytami. Albrecht von Haugwitz w 1431 roku - po zdobyciu przez

Czechów Lubania - trafił do niewoli husyckiej, z której wrócił po 6 latach wraz z Mikołajem von Penzing i von Üchtritzem z Olszyny. Następnie, zbierając ok. 10 000 marek, przyczynił się do wykupienia mieszczan lubańskich przebywających w niewoli czeskiej.

Jego następca - Henryk von Haugwitz przekazał proboszczowi siekierczyńskiemu fragment lasu jako darowiznę. Ten fakt najprawdopodobniej przyczynił się do upadku rodu. W 1488 roku duszpasterz Piotr lub Bartłomiej Bock zgwałcił jedną z córek syna Henryka von Haugwitz – Albrechta Młodszego. Wówczas jej brat - chcąc pomścić honor swej siostry ranił śmiertelnie ukrywającego się księdza. Wkrótce po tym wydarzeniu sam stracił życie w bójce we Włosieniu. Po nieszczęśliwej śmierci syna - Albrecht (Młodszy) von Haugwitz zmarł ze zgrzyoty. Pozostawił po sobie wdowę wraz z czterema córkami, którymi zaopiekował się stryjeczny dziadek - Hans von Haugwitz z Wykrotów. Zgodnie z panującym ówczesnym prawem córki Albrechta von Haugwitz oraz ich opiekun nie mogły przejąć Siekierczyna. Majątek - jako wygaste lenno - przypadł królowi węgierskiemu i margrabiemu Górnych Łużyc – Maciejowi Korwinowi.

W 1489 roku wieś została sprzedana za 3 000 florenów lubańskiej radzie miejskiej. Lubań należał do tzw. związku sześciu miast. W wyniku Pönfall posiadłości ziemskie, w tym Siekierczyn zostały skonfiskowane. W 1549 roku władze ponownie wykupiły wieś, która znajdowała się wówczas w rękach Hermana von Salza z Zaręby. Zamożna wieś liczyła wtedy już 62 gospodarstwa kmiece i zagrodnicze. W 1595 roku rada kupiła 4 gospodarstwa kmiece, z których powstał folwark, przekazywany w dzierżawę.

Siekierczyna nie omijały również wojny, zarazy, klęski żywiołowe. W 1613 roku grasowała w Lubaniu zaraza. We wsi Siekierczyn schroniła się wówczas połowa mieszkańców. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618 - 1648) we wsi kwaterowały wojska palatyna reńskiego Fryderyka V. Uciążliwe dla lokalnej ludności były kwatunki polegające na obowiązkowym dostarczaniu żywności oraz furażu (owies, siano, słoma) dla koni. Żołnierze pozostawili tzw. chorobę węgierską, która pochłonęła 70 ofiar śmiertelnych. Przykładem traktowania miejscowej ludności był napad żołnierzy chorwackich wchodzących w skład wojsk cesarskich na pastora Holsteina. Żądając pieniędzy przywiązali pastora do pala z zamiarem przypieczenia go na ogniu. Gdy ten wyjawiał gdzie znajdują się pieniądze, żołnierze i tak dokonali swojego okrutnego czynu.

Straty ludnościowe wyrównał napływ egzulantów czeskich i śląskich. Dzięki nim rozwinęła się we wsi produkcja tekstylna. W XVIII wieku miejscowość liczyła 4 tysiące mieszkańców, z których 3800 utrzymywało się z produkcji płótna. Ok. 1750 roku warstwa kupców uzależniła od siebie tkaczy. Kupcy, zwani również faktorami, zamawiali u tkaczy płótna i dostarczali im przędzę nabywaną m.in. w Anglii, Irlandii, Belgii i Polsce. Z czasem zadłużenie rzemieślników rosło, a zamożność faktorów wzrastała. Specjalnością tkaczy były białe chusteczki z czerwonymi brzegami, wytwarzane z tureckiej przędzy. W latach 80 - tych XVIII wieku w Siekierczynie produkowano rocznie kolorowego płótna za 100 tysięcy talarów. Pomimo wojen śląskich, podczas których spalono 84 domy i 3 młyny, płóciennictwo nadal przynosiło ogromne zyski. Dopiero blokada kontynentalna w latach wojen napoleońskich oraz sytuacja ekonomiczna po ich zakończeniu

przyczyniły się do upadku tkactwa chałupniczego. Dalszy kres rzemiosłu chałupniczemu położyły wynalazki techniczne w przemyśle włókienniczym – maszyna przędzalnicza Arkwigha i mechaniczny warsztat tkacki Cartwrighta.

W 1815 roku produkowane mechanicznie tkaniny angielskie opanowały rynek. W 1816 roku mechaniczną tkalnię posiadała firma „J.G. Queisser”, której dyrekcja i sklep firmowy znajdowały się w Lubaniu. Jej właścicielem był Zenker, później Massow. Prócz „J.G. Queissera” w Siekierczynie działała w dolnej części wsi tkalnia firmy „Ritter & Helberg”. W pierwszej połowie XIX wieku większa część tkaczy porzuciła produkcję płócien lnianych i przeszła na wytwarzanie tkanin bawełnianych.

Konsekwencją wojen napoleońskich był nie tylko upadek gospodarczy regionu, lecz również przemarsze, grabieże wojsk, wreszcie wysokie kontrybucje. W latach 1813 - 1815 koszty Siekierczyna oszacowano na 42 057 talarów. Spłacanie tej sumy zakończyło się dopiero w 1830 roku. Kolejnym, bardzo ważnym dla miejscowej ludności wydatkiem, była kwota 25 tysięcy talarów za uwolnienie się od powinności pańszczyźnianych.

W 1843 roku decyzją pruskiego ministerstwa spraw wewnętrznych, tutejszy należący do Lubania majątek lenny został przekształcony w alodium, czyli ziemię stanowiącą własność dziedziczną, wolną od ciężarów, zobowiązań i ograniczeń o charakterze lennym.

Wieś charakteryzuje szybki rozwój. W 1570 roku znajdowały się 62 gospodarstwa płacące podatki, natomiast w 1825 miejscowość liczyła 371 domów, a w 1840 już 433. Przy tej okazji warto nadmienić, że w 1808 roku wprowadzono numerację, która ułatwiała lokalizację np. nad stawem, przy lesie. Ustalona wówczas numeracja istnieje do dziś. W 1845 roku we wsi znajdowały się 3 młyny, olejarnia, 5 szynków, 10 handlarzy wiktami, 10 piekarzy, 5 rzeźników, 5 stolarzy, 3 kołodziej, 1 bednarz, 5 kowali, 3 murarzy, 6 krawców, 5 szewców. Do 1872 roku Siekierczyn tworzył wspólną z Lubaniem kasę podatkową i mieszkańcy Siekierczyna mogli nabywać prawa miejskie Lubania. Po 1872 roku Siekierczyn stał się samoistną gminą.

W 1864 roku na granicy Siekierczyna i Zaręby rozpoczęła wydobyć kopalnia węgla brunatnego „Alma” należąca do drezdeńskich przedsiębiorców, którą w 1873 roku wykupiła Spółka Akcyjna „Szczeń Boże” (niem. „Glückauf”) mająca swą siedzibę w Zarębie. W okresie międzywojennym Spółka dysponowała na terenie Siekierczyna 2 szybami głębinowymi – od 1925 roku szybem „Roberta Gumperta” i od 1935 roku szybem „Szczeń Boże”. W czasie II wojny światowej funkcjonował już tylko szyb „Szczeń Boże”. Załoga liczyła 250 osób, w tym jeńcy wojenni. Po zakończeniu działań wojennych kontynuowano w nim, pod polską teraz nazwą Kopalnia „Lubań”, wydobyć węgla, a w Zarębie produkcję brykietu. W 1957 roku zamknięto kopalnię, w rok później brykietownię kładąc kres górnictwu węgla brunatnego na terenie gminy Siekierczyn. We wsi w tym okresie działał browar B. Hillera, obecnie dom kultury.

Podczas II wojny światowej w budynkach tkalni mechanicznej „J.G. Queisser - Massow” mieściły się tajne zakłady zbrojeniowe „Lange und Ribscher”. Prawdopodobnie produkowano w nich elementy do samolotów.

Po wojnie Siekierczyn został zasiedlony przez mieszkańców z przedwojennego województwa tarnopolskiego: Buczacza, Barysza, Dźwinogrodu oraz przybyszy z Wołynia.

W 1952 roku w budynkach tkalni mechanicznej uruchomiono Lubańskie Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego w Siekierczynie, które w 1959 stały się filią zakładów Przemysłu Dziewiarskiego w Legnicy. Do 1990 roku firma działała jako Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Milana” w Legnicy – Zakład D w Siekierczynie. Później mieściły się tu Zakłady Spółki Cywilnej PPHU „Wibexim” z Jeleniej Góry. W 1998 roku „Wibexim” zbankrutował i przedsiębiorstwo kupiła „Imka Sp. z o.o.” zajmująca się produkcją środków czystości.

Nowa Karczma

Nowa Karczma została założona prawdopodobnie w 1572 roku. Powstała jako kolonia Siekierczyna. Nazwa niemiecka: „Neukretschan”, „New Kretschan” – 1572, „Neu Kretschan” – 1816, w dialekcie „Neukratschem” – pochodzi od zajazdu karczmy zbudowanej na miejscu starszej przy takcie handlowym „Via Regia”. W celu obsługi podróżnych, wokół karczmy, powstała mała osada licząca w 1841 roku 41 domów. Po II wojnie światowej używano nazwy „Górniki”, gdyż w pobliskim Siekierczynie i Zarębie wydobywano węgiel brunatny. Nazwę urzędową, będącą tłumaczeniem z języka niemieckiego – Nowa Karczma wieś otrzymała w 1948 roku.

Zaręba

Wieś Zaręba umownie od wieków dzieliła się na Zarębę Górną i Dolną. Jest to długa wieś łańcuchowa położona w dolinie Siekierki. Uważa się, że założyli ją w XIII lub XIV wieku niemieccy koloniści. Niektóre źródła wskazują na 1180 rok, a nawet 900. To oznacza, że byłaby to najstarsza wieś w gminie Siekierczyn, starsza od samego Lubania. Brak na to jednak wiarygodnych dowodów. Niemiecka nazwa wsi brzmi „Lichtenau”, „Lichtenaw” – 1419, „Lichtnaw” – 1481, w dialekcie „Lichteno”. Według legendy w miejscu gdzie stoi pałac w Zarębie Dolnej znajdowała się polana leśna – „Lichtung”, od której pochodzi nazwa wsi. Po wojnie znana była jako Węgliny oraz „Lichnów”.

Nazwy urzędowe obowiązujące od 1946 roku to: „Zaręba Górna”, od 1947 roku – „Zaręba” i „Zaręba Dolna”.

Początkowo wieś była lennem Lubania. Od ok. 1298, bądź 1418 wieś należała do rodu von Salza. Pierwszym udokumentowanym właścicielem wsi był Henryk von Salza, któremu w 1422 roku wójt krajowy zatwierdził posiadane lenno. Następnym właścicielem był Heinz von Salza, natomiast Prokop von Salza w 1427 roku odbudował kościół i wieś po najeździe husytów. Pod koniec XV wieku wieś należała do Mikołaja von Salzy, który przekazał majątek swoim synom: Opitzowi, Maciejowi (Mateuszowi), Günterowi, Wigandowi i Jakubowi. W roku 1509, po powrocie Jakuba von Salzy bracia podzielił posiadane dobra. Opitz otrzymał Piszczowice, Maciej (Mateusz) – Platerówkę, Zalipie i Wyrębę, Günter – Zarębę, natomiast Wiganda i Jakuba bracia spłacili. Pod koniec XVI wieku Zaręba uległa podziałowi na Zarębę Górną i Dolną. Zaręba Dolna pozostawała w rękach Salzów do 1783 roku. Zarębę Górną sprzedano w 1582 roku Kacprowi von Eberhardt.

Zaręba Górna – „Ober Lichtenau” należała do jego potomków do drugiej połowy XVII wieku. Ostatnim właścicielem Zaręby Górnej z rodu von Eberhardt był Michał von Eberhardt und Ullersdorf. W 1651 roku przez małżeństwo z córką Michała von Eberhardt – Heleną Sydomią wieś weszła w posiadanie Henryka Zygmunta von Döbschütz, który wcześniej na zasadzie powiernictwa zarządzał majątkiem. W 1692 wieś została sprzedana Adolfowi von Löben. W 1706 majątek odziedziczyła jego córka – Joanna Wiktoria Tugendreich. Po rozwodzie z pierwszym mężem Maurycym Saskim wyszła ponownie za mąż za nadporucznika Wilhelma von Kunkel/Runckel. Po jej śmierci majątek po połowie przejęły dzieci – rodzeństwo i Henryka von Kunkel. Gdy zmarła Henryka cały majątek przypadł Fryderykowi Augustowi i pozostawał w jego rękach do 1769 roku. Po jego bezpotomnej śmierci dobra odziedziczył krewny – starosta zgorzelecki, marszałek ziemski Wolf Krzysztof Albrecht von Löben. Gdy był właścicielem Zaręby w 1789 roku została założona kolonia egzulantów – tzw. Dolina Augusty, obecnie Ponikowo oraz kolonia czeskich uciekinierów Löbenlust, obecnie Wesołówka. Kolejni właściciele Zaręby Górnej to: Albrecht Ludwik Erdmann – hrabia von Röder (1785-1790), Karol Wilhelm Erdmann von Röder (1790-1795), Augusta Bogumiła Henryka von Nostitz (1795-1802), baron Henryk von Falkenstein (1804-1806), Fryderyk Ernest von Üchtritz (1806 - 1818), hrabia Vitzthum von Eckstädt (1818-1859), baron von Steinäcker (1865-1880). W latach 1880 - 1888 majątek dzierżawił od barona von Hünseberga/Fronberga – Rupprecht z Reichenau w Saksonii. W ciągu kolejnych 3 lat majątek zmieniał czterokrotnie właścicieli. Ostatnim był Vogel von Falkenstein, który posiadał wieś od 1906 roku do II wojny światowej.

Zaręba Dolna – „Nieder Lichtenau” w 1783 roku, po bezpotomnej śmierci ostatniego z rodu von Salza, przeszła w ręce niejakiego pana Kummer, który w tym samym roku przekazał go właścicielowi Zaręby Górnej - Wolfowi Krzysztofowi Albrechtowi von Löben. Od 1784 roku do 1795 roku Zaręba należała do hrabiów von Röder, następnie do Rudolfa Johstona-Kregeborn. Odsprzedał on majątek w 1796 lub 1798 roku Fryderykowi Wilhelmowi von Gavel z Lieland. W latach 1802 - 1817 Zaręba Dolna należała do rodu von Hochberg. W 1817 roku wieś nabył kapitan w stanie spoczynku Franciszek Giersberg. Następnie majątek należał do jego krewnego von Tham. W 1849 roku Zarębę nabył Antoni Krzysztof Ferdynand Hugo Seiffert, który przekształcił majątek z lenna w alodium. W 1870 roku właścicielem majątku został Jan Gotfryd Pudlloss. W latach 1882 - 1922 należał on do rodziny Müller, a w okresie międzywojennym do rodziny von Carnap. Ostatnim właścicielem w latach 1930- 1939 był baron Adolf von Carnap.

Zarębę nie omijały zarazy, wojny, klęski żywiołowe. Wieś szczególnie ucierpiała z powodu wojen z husytami. W 1427 roku została przez nich spustoszona. Następnie w latach 1582, 1585 i 1613 wieś nawiedziły epidemie, zbierając śmiertelne żniwo. Swoje apogeum zaraza osiągnęła podczas wojny trzydziestoletniej, gdyż głównymi sprawcami roznoszenia dżumy byli sami żołnierze. W 1632 roku we wsi na dżumę zmarło aż 83 mieszkańców. Ponadto w ciągu 9 lat - od 1639 roku do 1648 roku - księgi metrykalne nie donoszą o jakimkolwiek narodzeniu. Dzieła zniszczenia dopełnił pożar w 1673 roku, podczas którego spłonęły dwa dwory, wiele domostw, a 3 osoby poniosły śmierć.

Wiek XVII i XVIII to okres napływu uciekinierów z Czech oraz Śląska. Zaszczepili oni na tutejszy grunt produkcję płócienniczą. Zaręba do pierwszej połowy XIX wieku była liczącym się ośrodkiem tkactwa chałupniczego.

W XVIII wieku w Zarębie przez co najmniej 80 lat wydobywano torf. Natomiast w latach 40 XIX wieku podjęto próby wydobywania węgla brunatnego. W 1854 roku założono kopalnię „Elżbieta”, w której zamontowano maszynę parową do odwadniania szybów. W 1872 roku uruchomiono kopalnię „Cesarz Wilhelm”. Do niej należały dwa szyby, jeden położony na północ wsi, drugi tzw. „Szyb Rosenberga” znajdował się w Ponikowie. W 1899 roku kopalnię „Cesarz Wilhelm” wykupiła spółka akcyjna eksploatacji węgla brunatnego „Glückauf” założona w 1871 roku przez Hugona von Döbschütz, właściciela olszyńskich kopalni „Henryk” i „Flora”, a następnie kopalni w Zarębie. Tym samym spółka nie posiadała żadnej konkurencji na terenie wsi. Pod koniec lat 20 - tych Spółka dysponowała 4 szybami górniczymi, 2 brykietowniami. Załoga liczyła 750 osób. Wobec wyczerpania się złoża, szyby stopniowo zamykano z wyjątkiem trzech (niem. „Böge”, „Albert”, „Rosenberg”) o coraz mniejszym znaczeniu i od 1925 roku wydobywanie przenoszono w zachodnią część niecki węglowej, na teren Siekierczyna, gdzie uruchomiono, bardzo nowoczesne, jak na owe czasy, szyby „Roberta Gumperta” i „Szczęść Boże”. Dyrekcje i brykietownie pozostały w Zarębie.

W Zarębie Górnej i przyległych do niej terenach – koloniach Wesołówka i Pisaczów oraz w Wielkim Lubańskim Lesie (dziś gmina Platerówka) już w przeszłości wydobywano wysokiej klasy bazalt.

W drugiej połowie XVIII wieku właściciel Zaręby Górnej uruchomił w swoich dobrach na granicy Wesołówki i Pisaczowa kamieniołom, w którym wydobywano bazalt na lokalny rynek. Funkcjonował on do bliżej nieustalonych lat XIX wieku.

W 1884 roku działał opodal Zaręby maleńki kamieniołom, gdzie 2 pracowników ręcznie łupało pięć i sześcioboczne słupy bazaltu na kostkę brukową.

W pierwszych dziesięcioleciach XX wieku w Wielkim Lubańskim Lesie czynne były 3 kamieniołomy. Po wyczerpaniu najwcześniej eksploatowanego złoża, niemieckie firmy „Hart Basalt Werke”, „Brüggemann Görlitz” i „Holzamer & Bauer c.o. Lichtenau” podjęły eksploatację na następnych dwóch bazaltowych wzgórzach. Najpierw na „Kamieniu” (niem. „Steinberg”) zwanym dziś Starym Wyróbiskiem, potem na „Łomnej” (niem. „Ober Steinberg”) – Nowe Wyróbisko. Robotnicy przy pomocy wiertarek na sprężone powietrze, łomów i kilofów kruszyli skałę. Urobek transportowano wąskotorowymi, parowymi i elektrycznymi kolejkami do zakładu przerobczego wybudowanego przy stacji kolejowej w Zarębie Górnej, gdzie wytwarzano tłuczeń na nasypy pod tory kolejowe, grysy, kostkę brukową oraz ciosy bazaltowe wykorzystywane w budownictwie.

W okresie II wojny światowej w kamieniołomach tych pracowali więźniowie ze stalagu XVIIa w Zgorzelcu. Po zakończeniu wojny Polacy kontynuowali wydobywanie. Kopalnie, noszące teraz nazwę Państwowe Kopalnie

Bazaltu Nr 104 „Węgliny” w Zarębie Górnej, dostarczały odbudowującemu się krajowi 50 tys. ton skały bazaltowej różnych asortymentów. Od 1949 roku w kamieniołomach pracowali więźniowie z wybudowanego w pobliżu Zakładu Karnego w Zarębie.

Wobec wyczerpywania się złóż w 1960 roku podjęto eksploatację pobliskiej „Bukowej Góry” (Bukowiec) i zrezygnowano z wydobywania bazaltu na „Kamieniu” i na „Łomnej”. Wyrobiska wypełniła woda. Urobek z kamieniołomu na „Bukowej Górze” transportowano do zakładu przeróbczego w Zarębie Górnej ciężkimi samochodami. W 1972 roku uruchomiono napowietrzną kolejkę linową usprawniającą dowóz surowca. Na początku lat 80 - tych XX w. Kamieniołomy Skalnych Surowców Drogowych w Zarębie później Kopalnie Surowców Skalnych w Zarębie (kolejne zmiany nazwy tego samego przedsiębiorstwa) z trzech poziomów eksploatacyjnych wydobywały surowiec bazaltowy, który przetwarzano na mieszankę do budowy dróg, grys – komponent do mas bitumicznych i betonowych, a 30 % urobku przeznaczono do produkcji wełny mineralnej. Mieszankę i grys eksportowano do Niemiec.

Na przełomie wieków nastąpił kryzys i w 2003 roku sąd ogłosił upadłość Kopalni Surowców Skalnych w Zarębie, które przejęła jako „Księżniki II” Łużycka Kopalnia Bazaltu w Lubaniu, a następnie od 2011 roku Eurovi Bazalty S.A.

W 1962 roku na pograniczu Zaręby i Lubania uruchomiono w miejscu starego niewielki kamieniołom o nazwie „Józef”, który w 1967 roku został przejęty przez Miejskie Przedsiębiorstwo Produkcji Materiałów Budowlanych w Warszawie. W 1991 roku kamieniołom przypadł Waleckiemu Przedsiębiorstwu Robót Drogowych „Wałdróg”. W latach 90-tych XX w. kopalnię dotknął kryzys, w wyniku którego została przejęta przez Łużycką Kopalnię Bazaltu w Lubaniu pod nazwą „Księżniki I”.

Obecnie nie istnieje podział na Zarębę Górną i Dolną – sołectwo Zaręba.

Pisaczów

Kolonia została założona przez egzulantów po wojnie trzydziestoletniej, ok. 1670 roku. Inne źródła podają wiek XVIII lub wiążą powstanie przysiółka z istniejącym tu już w 1589 roku „Leśnym Młynem”, położonym nad potokiem Gozdnicą zwaną Lubawką, po niemiecku „Schreiberbach”.

Miał to być pierwszy budynek, wokół którego miała powstać osada. Początkowo należał do majątku w Pisarzowicach. Zakupił go w 1590 roku wraz z okolicznymi gruntami ród von Salzów. W latach 1784 - 1788 z inicjatywy hrabiego Ludwika Erdmanna von Röder - właściciela Zaręby Górnej i Dolnej, wybudowano 4 domy. W 1797 roku w Pisaczowie znajdował się młyn, tartak oraz 6 domów, w 1815 roku – 15 domów, a w 1871 roku – 17. Następnie ich liczba zmniejszyła się do 13. Niemiecka nazwa przysiółka – „Schreiberbach”, w dialekcie „Tragsheen” – pochodzi od nazwy potoku, nad którym znajdował się wcześniej wzmiankowany młyn. Spotyka się nazwę „Buschmüle”. W 1948 roku wieś otrzymała urzędową nazwę „Pisarzów” a w 1997 roku zmieniono ją na „Pisaczów”.

Wesołówka

Wieś została założona w 1779 roku przez czeskich uciekinierów jako kolonia Zaręby Górnej. Nazwa wsi „Löbenlust” pochodzi od nazwiska właściciela majątku, szambelana Wolfa von Löben. Wieś się szybko rozwijała, dzięki sąsiedztwu kopalni węgla brunatnego oraz pomocy szambelana, który przekazał drewno na budowę domu oraz zwolnił mieszkańców od płacenia podatku przez 3 lata.

W 1825 roku w kolonii znajdowało się 13 domów i ewangelicka szkoła. Urzędową nazwę otrzymała w 1948 roku.

Ponikowo

Założona została przez egzulantów w 1779 roku. Niemiecka nazwa „Augustenhal” – Doliny Augusty z domu von Ponickau - pochodzi od imienia żony ówczesnego właściciela dóbr szambelana Wolfa von Löben. Po II wojnie światowej spotyka się nazwę „Augustów”, która nawiązywała do historii nazwy przysiółka. W 1948 roku nazwę „Ponikwa” powiązano z rodowym nazwiskiem żony szambelana. Obecnie nazwa kolonii brzmi „Ponikowo”.

Wyręba

Brak bliższych wiadomości, kiedy i przez kogo założona została wieś Wyręba. Niemiecka nazwa brzmi „Stolzenberg” – 1466 rok, „Stolzenberg” - 1488, „Stolzinberg” – 1494, „Stoltzenberg” i „Stolzenberk” – 1594, w dialekcie „Stulzenberg” – oznacza w dosłownym tłumaczeniu Dumną Górę.

Nazwa ta obowiązywała jeszcze po II wojnie światowej. Od 1948 roku występuje nazwa urzędowa „Wyręba”. Wieś, będąc dobrem rycerskim o mniejszym znaczeniu, przez wiele lat związana była z większym i ważniejszym majątkiem szlacheckim w Sławnikowicach, gdzie w pałacu z XVII/XIX wieku mieściła się siedziba właściciela obu majątków.

Na przełomie XIV i XV wieku należała do Tietzena von Gersdorfa. W 1466 roku wzmiankowany jest właściciel - von Hoberg, a w 1454 roku Benesz von Sor, który sprzedał ją Lorencowi Utmannowi. Po jego bezpotomnej śmierci sukcesorką została żona Małgorzata, która w 1482 roku sprzedała dobra Jerzemu Emerichowi. W latach 1494 - 1580 wieś znajdowała się w rękach zarębiańskiej linii von Salzów. Jej właścicielami byli m.in.: Maciej (Mateusz) von Salza – 1509 rok, bracia Opitz i Güner von Salza.

W 1580 roku ostatni jej właściciel - Prokop von Salza, sprzedał Wyrębę radzie miejskiej Lubania. Pozostawała wsią miejską do 1594 roku. Od rady odkupił ją właściciel Sławnikowic – Fryderyk Młodszy von Tschirnhaus. Jego rodzina władała Wyrębą do początku XVIII stulecia. Najwybitniejszym reprezentantem tej rodziny był Ehrenfried Walter von Tschirnhaus, członek francuskiej „Akademie des Sciences”, założyciel prywatnego towarzystwa naukowego „Museum”, przyjaciel Leibniza, Spinozy i Colberta. Prowadził badania nad otrzymaniem twardej porcelany. Interesował się optyką i skonstruował urządzenie tzw. „pałace zwierciadło”, które topiło znane w owym czasie metale. Badania oraz koszty utrzymania „Museum” doprowadziły do

ruiny majątki w Sławnikowicach oraz Wyrębie. Po jego śmierci majątek został zlicytowany. W XVIII i XIX wieku wieś należała prawdopodobnie do właścicieli Sławnikowic. W XIX wieku była w rękach Schüllera – 1825 rok, Fünfstücka – 1870 rok.

Na początku września 1813 roku we wsi rozłożyły się obozem wojska rosyjsko - pruskie pod dowództwem Blüchera.

W zasiedlaniu wsi po II wojnie światowej udział mieli liczni kresowiaczy z okolic Baranowicz, Buczacza, Równego, Kołomyi oraz Tarnopola.

Rudzica

Założenie Rudzicy należy datować na XIII wiek. Tradycja utrzymuje, że pierwszym domem był położony w lesie dom myśliwski. Kolejne domy budowano wokół niego. W ten sposób powstało 7 gospodarstw, miejscową zaś puszcę karczowano pod pola uprawne i pastwiska. Niemiecka nazwa „Pfaffendorf” (Księża wieś) nawiązuje do legendy utrzymującej, iż powstała z inicjatywy duchownego. W średniowieczu wjazdu do osady broniła żelazna brama, dlatego też wieś nazywano „Paffendorf beim eiserner Tor”. Po przejściu mieszkańców okolicznych wsi na luteranizm, Rudzica pozostała przy wyznaniu katolickim – wieś otrzymała dodatkowe określenie „Katholisch Pfaffendorf”.

Po II wojnie światowej w nawiązaniu do historycznej proveniencji wieś nazywała się „Księżyny”.

Do 1386 r. wieś była dobrem rycerskim i należała do rodziny von Sor, od której odkupił ją lubański klasztor magdalenek. Zakon dobra rudzickie utrzymał w swym posiadaniu aż do II wojny światowej, mimo zagrożeń sekularyzacją na początku XVIII wieku i w czasach Kulturkampf. Kolonię Rudzicy, Wyżne (Hohberg), założyli czescy egzulanci w XVIII wieku. Nazwę nadano jej na cześć baronowej Eleonory Wilhelminy von Hohberg, właścicielki dóbr włosieńskich, na terenie których przysiółek powstał.

W 1427 roku wieś wyekspediowała na wojnę z husytami 30 chłopów – co oznacza, iż w owym czasie była dość dużą liczebnie wsią. W latach 1427 - 1431 wieś została spalona przez husytów. Podczas wojny trzydziestoletniej (1618 - 1648) większość mieszkańców Rudzicy Górnej wymarła w wyniku panującej wówczas dżumy, a w Rudzicy w tym czasie spalił się folwark. W 1712 roku wieś nawiedziła epidemia ospy. Natomiast w 1732 roku obfite deszcze podtopiły wiele gospodarstw. Rudzicę nie ominęły również wojny śląskie i napoleońskie. W 1757 roku we wsi stacjonowały wojska cesarskie z korpusu księcia Arnenberga. W rok później przez wieś przeprowiły się wojska Fryderyka II - króla pruskiego, za którym podążały wojska austriackie. W 1759 roku we wsi główną kwaterę urządził książę Henryk Pruski, brat Fryderyka II, który dysponował armią 30 tysięcy żołnierzy. 30 sierpnia 1813 roku pod Rudzicą pruski major von Boltenstern dopadł francuski oddział z taborami i artylerią. Wzięto wtedy do niewoli 56 żołnierzy francuskich. W Rudzicy stacjonowały również wojska pruskie generała Yorka von Wartenburga, następnie korpus generała Andraulta de Langerona – francuskiego arystokraty w służbie rosyjskiej.

W XVIII wieku i pierwszej połowie XIX wieku Rudzica była jednym z głównych ośrodków przędzy na wschodnich Łużycach. Słynęła także w owym czasie z produkcji instrumentów dętych i skrzypiec. W 1811 roku w Rudzicy prosperował browar, wybudowany przez miejscowego proboszcza – Rönscha. W połowie XIX wieku we wsi mieszkali rzemieślnicy różnej specjalności: 2 kowali, 1 kołodziej, 3 stolarzy, 1 bednarz, 4 szewców, 4 krawców, 1 ślusarz, 1 powroźnik. Oprócz młyna wodnego we wsi funkcjonował młyn do kory dębowej oraz młyn dreptakowy.

Po 1945 roku wieś zasiedlili kresowiaczy z miejscowości Czyszki pod Lwowem, Świrza i Hanaczowa z powiatu Przemyślan, a także z okolic Wilejki i Święcian.

Historyczny układ ruralistyczny sołectw gminy

Historyczny układ ruralistyczny wsi tworzących gminę Siekierczyn charakteryzuje się układem zabudowy typu łańcuchowego - z czytelną strukturą funkcjonalno-przestrzenną. Układ ruralistyczny wsi kształtował się głównie w oparciu o ciekі wodne, gdyż większość wsi położona jest wzdłuż potoków Siekierka, Lipniak, Żarski Potok, Lubawka (Gozdnica). Za szeregiem gospodarstw rozciągają się łąny uprawowe. Gospodarstwa posiadały typowy czworoboczny, zwarty, nierzadko zorientowany układ, charakterystyczny dla frankońskiego stylu zabudowy. Zespół składał się z budynku pełniącego funkcję mieszkalną lub mieszkalno-gospodarczą oraz z zabudowań gospodarczych: obory, stodoły, chlewni, etc.

Początki zachowanej zabudowy sięgają XVIII wieku. Niektóre domostwa pochodzą z I połowy XVIII wieku. Większość budynków stojących w gminie pochodzi jeszcze sprzed II wojny światowej – tereny gminy nie zostały zniszczone w czasie działań wojennych. Ze względu na intensywny rozwój rolnictwa oraz pagórkowate ukształtowanie terenu, ograniczona jest możliwość rozwoju istniejącej zabudowy przemysłowej i mieszkaniowej. Nowe budynki stawiane są na miejscu wcześniej wyburzonych oraz na nowych działkach budowlanych.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty, układy przestrzenne i krajobrazowe, zespoły pałacowo – dworsko - parkowe oraz częste układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami.

Zespoły dworskie, pałacowe z folwarkiem, ogrody

Do jednych z najcenniejszych architektonicznie zasobów dziedzictwa kulturowego, wzbogacających krajobraz przestrzenny gminy Siekierczyn, należą dwory, pałace i parki. Tworzą one tzw. zespoły dworskie z folwarkiem lub pałacowe z folwarkiem, zazwyczaj położone na planie prostokąta. Punktem centralnym zespołu była wyeksponowana siedziba rezydencjonalna. Pozostałe budynki gospodarcze lokowane były na tyłach siedziby. W celu urozmaicenia i upiększenia przestrzeni zakładano parki krajobrazowe, kształtowane w oparciu o rodzimą szatę roślinną i zastany drzewostan. Przykładem takiej zabudowy są zespoły w: Zarębie Górnej, Zarębie Dolnej, Wyrębie oraz Siekierczynie.

Zaręba (daw. Zaręba Dolna)

- Zespół pałacowo-folwarczny z parkiem, ul. Bazaltowa 6

Rysunek 3. Pałac w założeniu pałacowo – folwarczno – parkowym w Zarębie (daw. Zarębie Dolnej).

Źródło: Materiały własne.

Założenie pałacowo – folwarczno - parkowe posiada jasny, czytelny układ w formie zbliżonej do prostokąta. Od jego wschodniej, parkowej strony, układ został naruszony przez kopalnię bazaltu. Zabudowania folwarczne zlokalizowane są po stronie zachodniej, tworząc zwartą zabudowę w kształcie litery U. Do zespołu należą następujące budynki:

1. Pałac
2. Oficyna mieszkalno - gospodarcza
3. Dom mieszkalno - gospodarczy
4. Stodoła
5. Obora
6. Cielętnik
7. Hydrofornia

Rysunek 4. Mapka zespołu pałacowo-folwarcznego z parkiem, ul. Bazaltowa 6.

Źródło: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2016 – 2019.

Pałac istniał już około 1550 roku. Wzniesiony został najprawdopodobniej w stylu renesansowym przez ród von Salzów. W 1673 roku strawił go pożar. Wraz z nim spłonęły cenne dokumenty – listy lenne, księgi sądowe, etc. W 1832 roku spalił się ponownie, odbudował go w 1846 roku prawie od podstaw Hugo von Seiffert z Berlina i otoczył parkiem. W takim kształcie zachował się do dnia dzisiejszego.

Obecnie jest to budowla dwukondygnacyjna, przykryta dachem dwuspadowym, osadzona na planie prostokąta. Bryła budynku jest zwarta, kubiczna, o małym rozczłonkowaniu. Elewacja frontowa jest dziewięcioosiowa, podzielona na trzy części, w których występują trzy osie okienne. Elewacje urozmaicone są boniowaniem płycinowym w tynku, zwieńczone lukarnami w ozdobnych obramieniach z maszkaronami. W narożach znajdują się wieżyczki okryte hełmem z obeliskiem.

W elewacji frontowej wmurowano trzy rodowe herby należące do właścicieli Zaręby Dolnej: von Salzów, von Röderów, trzeci jest nieczytelny. Do wnętrza rezydencji prowadzi umieszczony w elewacji frontowej, w środkowej części centralnej jego osi, kamienny portal wejścia głównego. Osadzone na cokołach są dwa filary z rzeźbionymi motywami roślinno - okuciowymi. Powyżej znajduje się półkolistą arkadę z okrągłymi tondami. Układ pałacu jest charakterystyczny dla budowli rezydencjonalnych wznoszonych w owym czasie – XVII w. Obszerna, prostokątna sień (hall) przechodzi w wąską tunelową klatkę schodową. Z sieni wchodzi się do bocznych pomieszczeń.

Uwagę wewnątrz budynku zwracają zachowane kolebkowe i krzyżowe sklepienia. Pałac oddalony jest ok. 100 metrów od drogi głównej, prowadzącej do Lubania i Sulikowa. Do rezydencji prowadzi droga dojazdowa wraz z bramą wjazdową. Bezpośrednio przed budynkiem usytuowano podjazd, zabezpieczony murem oporowym. Przed nim założono ozdobny ogród, a w nim umieszczono fontannę obsadzoną wysokimi drzewami. Na stoku za pałacem znajdują się piwnice. Na ich dachu urządzono taras. Na szczycie, pokrytym starodrzewiem, znajdowała się wieża widokowa, z której można było podziwiać roztaczający się wokół krajobraz.

W roku 2024 zakończyły się prace rewitalizacyjne pałacu w Zarębie, które obejmowały m.in.:

- wymianie zawilgociałych tynków wewnętrznych oraz zabezpieczenie nowych tynków,
- całkowitej wymianie betonowej posadzki przyziemia wraz z wykonaniem izolacji przeciwwilgociowej i przeciwwodnej itp.,
- wymianie zdeformowanych, uszkodzonych mechanicznie i zdegradowanych drewnianych podłóg korytarzy,
- remoncie wewnętrznej instalacji elektrycznej.

Zaręba (daw. Zaręba Górna)

- Zespół pałacowo – parkowo - folwarczny, ul. Parkowa 2

Rysunek 5. Pałac w Zespole pałacowo – parkowo – folwarcznym w Zarębie Górnej.
Źródło: Materiały własne.

Pałac wraz z zabudowaniami folwarcznymi usytuowany jest na terenie dawnego zespołu dworskiego. Został wybudowany w XVI wieku, najpóźniej w latach 20 – tych XVII wieku. W 1673 roku strawił go pożar. Co ciekawe, w tym samym dniu spłonął pałac w Zarębie Dolnej. Został odbudowany w połowie XIX wieku w stylu neogotyckim. Pałac osadzony jest na planie wydłużonego prostokąta. Bryła budynku jest zwarta i regularna. Dwukondygnacyjną budowlę okrywa płaski dwuspadowy dach zakryty krenelażem. Elewacja frontowa podzielona jest na piętnaście osi oraz zrytmizowana jest ciągiem okien na każdej z kondygnacji. W części środkowej umieszczony jest pseudoryzalit, nieco wyższy od korpusu, zwieńczony krenelażem. Uwagę zwraca umieszczony w pseudoryzalicie jednokondygnacyjny portyk, którego trzy filarowe arkady dźwigają zwieńczenie w formie tarasu, ograniczonego balustradą balkonową, z motywem przenikających się kół i stylizowanych liści winorośli. Poniżej tarasu znajduje się główne wejście do budynku, ujęte profilowanym obramieniem i zakończone łukiem tzw. tudorowskim. Naroża korpusu oraz ryzalitu

zwieńczają wąskie sterczyny. Urozmaicheniem elewacji frontowej są kształty okien - oprócz prostokątnych, każdej osi jest przyporządkowany okrągły otwór okienny, tzw. okulus, wpisany w koło maswerkowych 5 - liści. Natomiast okna drugiej kondygnacji zdobione są motywami roślinnymi na nadokienniku. We wnętrzu budynku zachowała się parterowa sala neobarokowa oraz stiukowa dekoracja sufitu.

Do pałacu prowadzi brama ozdobiona ceramicznymi medalionami z głowami lwów, zakończona neogotyckim blankowaniem. Opodal znajdują się zachowane zabudowania gospodarcze. Uwagę zwraca wozownia wraz ze stajnią, wybudowana w stylu neogotyku angielskiego.

Pałac znajduje się w północnej części zespołu, przy asfaltowej drodze, prostopadłe do szosy. Otacza go kamienny mur. Budynki gospodarcze usytuowane są w oddaleniu na południowy- wschód od pałacu.

1. Pałac
2. Wozownia ze stajnią
3. Dom ogrodnika
4. Obora
5. Chlewnia
6. Chlewnia, obecnie dom mieszkalny
7. Oficyna zachodnia, obecnie dom mieszkalny

Rysunek 6. Mapka Zespołu pałacowo – parkowo - folwarcznego w Zarębie Górnej, ul. Parkowa 2.

Źródło: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2016 – 2019.

Wyręba

- Zespół dworsko - folwarczno - parkowy

Rysunek 7. Dwór w Zespole dworsko - folwarczno – parkowym w Wyrębie.
Źródło: Materiały własne.

Dwór został wzniesiony na planie prostokąta w 1800 roku. Jest to dwukondygnacyjna budowla, nakryta wysokim naczółkowym dachem, z licznymi szczytami facjatek w połaci dachowej.

W fasadzie tylnej elewacji znajdują się kamienne portale. Zabudowania folwarczne powstały najprawdopodobniej w k. XVIII wieku. Zespół zachował swój pierwotny, czworoboczny układ przestrzenny, z budynkiem bramnym w kierunku pól.

Obiekty sakralne

Początkowo na tradycję religijną wsi tworzących gminę Siekierczyn wpływ miał wiodący ośrodek religii katolickiej – biskupstwo miśnieńskie. W matrykule biskupstwa miśnieńskiego z 1346 roku wymienia się Siekierczyn, Zarębę jako parafie należące do dekanatu lubańskiego, natomiast Rudzicę do dekanatu zgorzeleckiego. Wydarzeniem, które w znaczący sposób zmieniło tradycję religijną regionu, było wystąpienie Marcina Lutra w 1517 roku. W okresie reformacji większość wsi przyjęła luteranizm. Jedynie 11 miejscowości, wśród nich Henryków i Rudzica, pozostały przy tradycji katolickiej. W wyniku tych wydarzeń na terenie gminy można napotkać liczne świadectwa dwóch nurtów religijnych w postaci kościołów, cmentarzy, krzyży przydrożnych.

Siekierczyn

- Kościół ewangelicki, obecnie katolicki pw. Św. Antoniego z Padwy
- Cmentarz przykościelny
- Cmentarz bezwyznaniowy

Rysunek 8. Kościół katolicki pw. Św. Antoniego z Padwy w Siekierczynie.
Źródło: Materiały własne.

Kościół w Siekierczynie należał do grupy świątyń biskupstwa miśnieńskiego istniejących już w 1346 roku. Wówczas, jako kościół parafialny, był podporządkowany dekanatowi lubańskiemu.

W 1502 roku mieszkańcy lubańscy wyposażyli świątynię w ołtarz. W 1541 roku wzniesiono budynki gospodarstwa kościelnego i przydzielono mu grunt orny. Sygnaturę wzniesiono w 1559 roku. W niej zawieszono pochodzące z XV wieku dzwony, które zostały podczas I wojny światowej przetopione.

Nowe ufundowano w 1924 roku. Najprawdopodobniej kościół w 1686 roku był remontowany.

Świadczy o tym napis wryty w belce nad drzwiami wejściowymi; „AMM CSA MNO1686 CE”.

W 1798 roku świątynia była rozbudowana.

Obecny kościół powstał w miejsce starszego. Został wybudowany w latach 1798 - 1800.

Pozostałości wcześniejszej, najprawdopodobniej XVI wiekowej świątyni, zachowały się w partii zachodniej. Budowlę wzniesiono w nurcie „fryderycjańskiego” baroku – funkcjonalnego, oszczędnego, pełnego prostoty i harmonii.

Świątynia jest budowlą dwukondygnacyjną, wolnostojącą, orientowaną, założoną na planie wydłużonego prostokąta. Bryła jest wzbogacona dwoma przedsionkami oraz zakrystią. Korpus budynku przykryty jest dachem naczółkowym, który od strony wschodniej schodzi niżej w formie skarpowanych narożnie masywnych przypór. W zachodniej partii dachu znajduje się ośmioboczna sygnatura, zwieńczona hełmem

baniastym. Okna posiadają zróżnicowane kształty i wymiary. Na poziomie górnej kondygnacji - wysmukłe, natomiast na poziomie dolnej – niskie i niewielkich rozmiarów. Uwagę zwraca wyposażenie kościoła: barokowy ołtarz z 2 ćw. XVIII wieku, klasycystyczne organy z warsztatu śląskiego, manierystyczna ambona, dwie chrzcielnice.

Kościół otoczony jest dziewiętnastowiecznym murem i ma charakter budowli kastelowanej. Wraz ze stojącą dawną pastorówką i dawną szkołą przykościelną tworzy zespół kościelny, usytuowany w centrum wsi. Obok wejścia do kościoła, na ścianie po prawej stronie - znajduje się tablica upamiętniająca zmarłych mieszkańców Geibsdorfu i Siekierczyna.

Rysunek 9. Cmentarz przykościelny w pobliżu Kościoła katolickiego pw. Św. Antoniego z Padwy w Siekierczynie.

Źródło: Materiały własne.

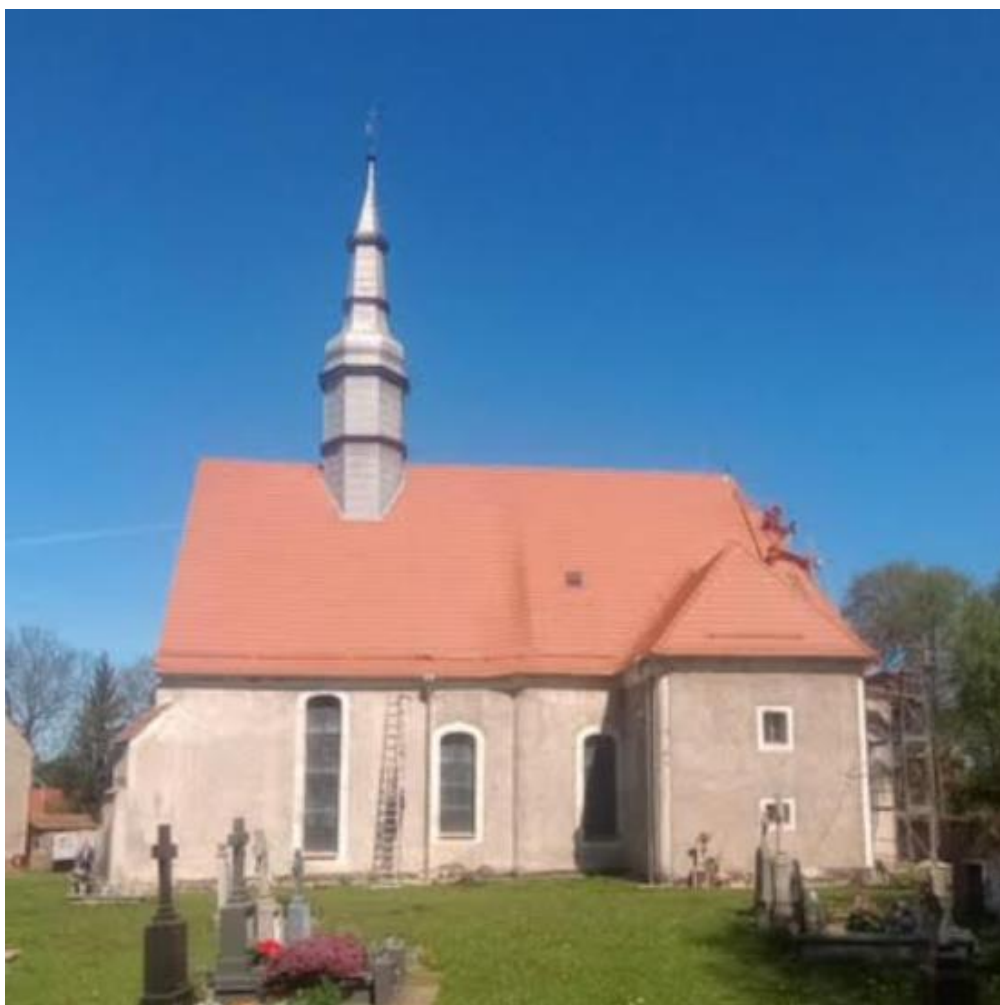
Wokół świątyni rozciągał się cmentarz, znacznie poszerzony w XIX wieku. Na nim gmina ewangelicka grzebała swych zmarłych. Na cmentarzu umieszczono również pomnik żołnierzy niemieckich z I wojny światowej.

We wschodniej części Siekierczyna niedaleko od drogi do Sulikowa znajdował się cmentarz urnowy (niem. „Urnenfriedhof”) nazwany również popielnicowym gajem (niem. Urnenhain) gdzie dokonywano ciepłopalnych pochówków urnowych. Najprawdopodobniej grzebano tam bezwyznaniowców. Nazywano ich „freidenkerami” – wolnomyślicielami. Istnieje również przypuszczenie, że chowano tam ofiary zarazy. Obecnie cmentarz nie istnieje. Pozostały tylko słupy, należące do ogrodzenia i bramy. Teren porośnięty jest zielenią.

W ostatnich latach zrealizowano malowanie wnętrza kościoła pw. Św. Antoniego z Padwy w Siekierczynie, wykonano remont kościoła wraz z elementami zagospodarowania terenu i murem obwodowym.

Rudzica

- Kościół rzymsko - katolicki pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej
- Cmentarz przykościelny
- Cmentarz ewangelicki
- Krzyże przydrożne oraz kapliczki

Rysunek 10. Kościół rzymsko - katolicki pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy.
Źródło: Materiały własne.

Kościół rzymsko - katolicki w Rudzicy został wybudowany w 1569 roku na miejscu starszej, romańskiej lub gotyckiej świątyni. W latach 1752 - 1754, z inicjatywy dziekana budziszyńskiego J. Wosky'ego von Bärenstamma, kościół rozbudowano. W takim kształcie przetrwał do czasów obecnych.

Kościół jest budowlą orientowaną, założoną na planie wydłużonego czworoboku, z nie wyodrębnionym prezbiterium zamkniętym półkoliście. Nakryty jest dachem dwuspadowym, z usytuowaną centralnie

sygnaturką zakończoną wietrznikiem, na którym widnieje napis „VPAP 1680”. Późnobarokowy wystrój wnętrza kościoła wykonano z polichromowanego drewna. Uwagę zwraca ołtarz główny z 1750 roku oraz ambona z późniejszymi XIX - wiecznymi gipsowymi figurkami.

Dookoła nawy biegną empory. Sufit przykryty jest stiukową dekoracją. W 1810 roku świątynia była remontowana. Brak jednakże szczegółów na temat wykonywanych prac. Podczas kolejnego remontu w 1889 roku rozebrano stary dach kryty gontem i pokryto dachówką, sygnaturkę obito ocynkowaną blachą i obłożono łupkiem, a do przedniej części kościoła dobudowano przedsionek. W przedsionku znajduje się tablica poświęcona pamięci żołnierzy - mieszkańców Rudzicy poległych w wojnie prusko - francuskiej 1870 - 1871 roku. W kościele w Rudzicy znajdują się dwa zachowane dzwony z trzech. Pierwszy, odlany w 1579 roku przez Pawła Rudigera, drugi datowany na XV wiek, pochodzi z odlewni c. Alberta Bierlinga.

Na zewnętrznych elewacjach kościoła oraz otaczającym go murze zostały umieszczone epitafia pochodzące z okresu od końca XVII wieku do połowy XIX wieku. W murze wbudowano również 3 kaplice – prawdopodobnie wotywnie oraz kamienny krzyż. Do zespołu kościelnego prowadzi wykonana w 1900 roku żelazna brama.

W roku 2025 zakończyła się realizacja inwestycji związanej z wymianą pokrycia dachowego zabytkowego kościoła p. w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy Ponadto w latach 2021-2023 został wyremontowany dach.

Wokół kościoła, w obrębie murów, znajdował się cmentarz.

Rysunek 11. Cmentarz ewangelicki w Rudzicy.
Źródło: Materiały własne.

W Rudzicy znajdował się kościół ewangelicki wzniesiony w 1855 roku, który w latach siedemdziesiątych XX wieku, decyzją władz komunistycznych gminy, został rozebrany i nie pozostał po nim żaden ślad. Swoich wiernych ewangelicy chowali na oddanym do użytku w 1872 roku cmentarzu położonym w odległości około

pół kilometra od kościoła katolickiego. Cmentarz popadł w ruinę. Obecnie czytelny jest układ grobów oraz prowadząca aleja do nieistniejącej już kaplicy.

Rysunek 12. Krzyż przydrożny przy nr 123 w Rudzicy.

Źródło: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2016 – 2019.

W Rudzicy obserwuje się największą koncentrację krzyży przydrożnych i kapliczek. Wieś w okresie reformacji pozostała przy wyznaniu rzymsko - katolickim. W tym okresie oraz późniejszym parafianie umieszczali krzyże wzdłuż głównego traktu w Rudzicy oraz przy własnych domach mieszkalnych. Na terenie Rudzicy występują krzyże kute z żelaza lub odlewane z żeliwa.

Krzyże kute są pełne na całej powierzchni lub ażurowe. Końce ramion krzyży kutych przybierają m.in. formę liści, serca, lilii, trójliści, półksiężyców, małych krzyży oraz gałek. Natomiast ramiona krzyży ażurowych przyjmują najczęściej formę trójliści. Krzyże żeliwne są szersze od kutych, na końcach ramion mają gałki, a ich powierzchnię zdobią ażurowe ornamenty. Zarówno krzyże kowalskie, jak i żeliwne osadzone są na kamiennym lub betonowych cokole wbitym w ziemię lub zalane w ziemi betonem. Na cokołach występowały inskrypcje. Jednakże w wyniku wielokrotnego malowania cokołu farbą, inskrypcje zawierające m. in. datowanie, z czasem stały się nieczytelne. Po II wojnie światowej część napisów na cokołach została zniszczona. Prawdopodobnie najstarszy z krzyży przydrożnych w Rudzicy pochodzi z 1762 roku. Obecnie na terenie Rudzicy znajduje się 8 krzyży przydrożnych, 2 kapliczki, 2 figurki na cokołach, 1 cokół na którym stał krzyż przydrożny oraz 3 nowe współczesne obiekty.

Rysunek 13. Krzyż pokutny przy nr 127 w Rudzicy.
Źródło: Materiały własne.

Szczególnym rodzajem krzyża znajdującego się w Rudzicy jest krzyż pokutny datowany na XIV - XVI wiek. Posiada on kształt krzyża maltańskiego o wymiarach 105 x 92 x 27 cm.

Zaręba

- Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP
- Ewangelicki cmentarz przykościelny

Rysunek 14. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Zarębie.
Źródło: <https://parafia-zareba.hekko24.pl/index.php/o-parafii>, materiały własne

Z „matrykuł miśnieńskich” pochodzi wzmianka, iż w 1346 roku istniał w Zarębie kościół.

Najprawdopodobniej była to budowla gotycka, która swymi początkami mogła sięgać stylu romańskiego. W 1427 roku została zniszczona przez husytów. Odbudował ją w 1430 roku właściciel Zaręby Prokop von Salza. W 1623 roku kościół otrzymał ołtarz. W latach 1684 - 1685 następny właściciel Zaręby Górnej, Zygmunt von Döbschütz, przebudował świątynię. Kolejne remonty miały miejsce w latach 1795 - 1797 oraz w połowie XIX stulecia.

Obecnie kościół to neogotycka świątynia założona na planie prostokąta z dwuspadowym dachem. Fasadę z wejściem do kruchty zdobi schodkowy szczyt. Nad prezbiterium wznosi się czworoboczna wieża nakryta namiotowym dachem. Elewacje boczne wzbogacone są strzelistymi, zamkniętymi ostrołukiem oknami, wyposażonymi w witraże. Wnętrze kościoła utrzymane jest w stylu klasycystycznym. W kościele początkowo znajdowały się 3 dzwony: duży, średni i mały. Obecnie zachował się jedynie średni, odlany w 1606 roku przez Marcina Weigla w Zgorzelcu. Świątynię otacza mur, w obrębie którego znajdował się cmentarz ewangelicki.

Pod koniec 2024 r. zakończono prace związane z realizacją zadania pod nazwą: „Odtworzenie zabytkowej, zniszczonej wieży i dzwonnicy kościelnej wraz z systemem zegarowym w kościele p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Zarębie”. W ramach prac zdemontowano zniszczony, namiotowy dach wieży i dzwonnicy kościelnej, a odtworzono jej pierwotny wygląd ze strzelistym hełmem. Zamontowano nowy zegar i kuranty. W celu upamiętnienia tej historycznej chwili w kuli pod krzyżem umieszczono „Kapsułę Czasu”, jako przesłanie dla kolejnych pokoleń.

Rysunek 15. Epitafia w murze – cmentarz ewangelicki w Zarębie.

Źródło: Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2016 – 2019.

Domy przysłupowe, szachulec, mur pruski.

Nieodłącznym elementem, decydującym o historycznej, niepowtarzalnej zabudowie wsi, są domy mieszkalne, w których zastosowano tzw. konstrukcję szkieletową. W tej technice elementy konstrukcyjne oddzielone są od wypełnienia wykonanego z mniej wytrzymałego materiału. W polach powstałych w wyniku skrzyżowania, zazwyczaj drewnianej konstrukcji ścian, stosowano różne wypełnienia, np. w postaci trzciny lub słomy zmieszanej z gliną. Wówczas powstawały domy w konstrukcji szachulcowej. Natomiast jeśli wypełnieniem była cegła - tę wersję nazywano murem pruskim. W praktyce, zwłaszcza w wypadku otynkowania ścian, nie można rozróżnić szachulca od pruskiego muru, często więc, zwłaszcza potocznie, używa się tych nazw zamiennie.

Rysunek 16. Dom mieszkalny, Siekierczyn, nr 5.
Źródło: Materiały własne.

Rysunek 17. Dom mieszkalny, Siekierczyn, nr 85.
Źródło: Materiały własne.

Kolejnym oryginalnym rozwiązaniem jest zastosowanie tzw. przysłupów – pionowych belek przylegających do ścian lub wolnostojących. Te elementy konstrukcyjne przejmowały ciężar z reguły dwuspadowego dachu pokrytego łupkiem, później dachówką. Powstałe wnęki zwieńczone belkami rozporowymi tzw. mieczami tworzyły rząd arkad, względnie arkadowe podcienia. Na terenie wielu wsi gminy Siekierczyn, m. in. Rudzicy, Siekierczyna, Zaręby - można napotkać domy mieszkalne prezentujące ww. elementy konstrukcyjne. Należą one jednak już do mniejszości. Historyczna zabudowa powoli zanika.

Rysunek 18. Dom mieszkalny, Rudzica, nr 89 a.
Źródło: Materiały własne.

Parki, skwery, zieleńce.

Obszar gminy urozmaicony jest licznymi enklawami zieleni. Przede wszystkim są to zabytkowe parki, zieleń występująca na terenie zespołów kościelnych w obrębie cmentarzy, jak również skwery, trawniki, ogrody, zieleń przyuliczna i przydrożna.

Jednym z najcenniejszych założeń zieleni jest postromantyczny park w Zarębie Górnej przy ul. Parkowej o powierzchni 11,8 ha. Założony został w latach 30 - tych XIX wieku, wokół neogotyckiego pałacu.

Z pierwotnego układu zachowały się pojedyncze drzewa, aleja lipowa od strony południowozachodniej oraz stawy – element dawnego układu wodnego.

Rysunek 19. Park w Zarębie Górnej ul. Parkowa.
Źródło: materiały własne.

W Zarębie Dolnej przed pałacem został założony rodzaj ogrodu ozdobnego na regularnym planie, przybliżonym do umiarkowanego prostokąta. Powstał on najprawdopodobniej w okresie rozbudowy pałacu w poł. XIX wieku. Teren ten po wschodniej stronie został zamknięty budynkiem gospodarczym, od strony północnej otoczony jest murem. Dalej, w kierunku wschodnim, teren mógł być wykorzystywany w celu uprawy warzyw. Centralnym elementem ogrodu była fontanna założona na okrągłej platformie. Po południowej stronie rezydencji znajduje się wzgórze, które na pocz. XX wieku zostało zalesione i zaadaptowane na cele rekreacyjne. Na wzgórzu wzniesienia umieszczono wieżę widokową.

5.2.4. Zasoby przyrodnicze

Do obiektów chronionych ze względu na zasoby przyrodnicze na terenie Gminy Siekierczyn należą pomniki przyrody oraz jeden użytek ekologiczny.

Tabela 2. Pomniki przyrody na terenie Gminy Siekierczyn.

Lp.	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Data ustanowienia	Położenie
1.	Siekierczyn	Klon jawor (Jawor) - <i>Acer pseudoplatanus</i>	2000-08-29	Pomnikowy klon znajduje się przy między stawami przy drodze asfaltowej przebiegającej między posesjami nr 163 i 165
2.	Siekierczyn	Klon jawor (Jawor) - <i>Acer pseudoplatanus</i>	2000-08-29	Pomnik znajduje się przy drodze asfaltowej tuż obok odejścia od niej drogi wjazdowej na posesję nr 186
3.	Siekierczyn	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	2000-08-29	Pomnik znajduje się przy drodze asfaltowej naprzeciw posesji nr 5
4.	Siekierczyn	Cyprysik groszkowy - <i>Chamaecyparis pisifera</i>	2000-08-29	Pomnik rośnie w centralnej części cmentarza znajdującego się na terenie parafii
5.	Siekierczyn	Żywotnik zachodni - <i>Thuja occidentalis</i>	2000-08-29	Pomnik rośnie przy wschodnim murze cmentarza znajdującego się na terenie parafii
6.	Siekierczyn	Cyprysik groszkowy - <i>Chamaecyparis pisifera</i>	2000-08-29	Pomnik rośnie przy północnym murze cmentarza znajdującego się na terenie parafii
7.	Siekierczyn	Szpaler 3 drzew : Grab pospolity (<i>Carpinus betulus</i>)	2000-08-29	Pomnikowy szpaler zlokalizowany jest w pobliżu posesji nr 409
8.	Siekierczyn	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	2000-08-29	Pomnikowy dąb znajduje się na terenie posesji nr 350
9.	Siekierczyn	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	2000-08-29	Pomnikowy dąb rośnie przy drodze asfaltowej naprzeciw posesji nr 248
10.	Siekierczyn	Lipa holenderska - <i>Tilia xeuropaea</i>	2000-08-29	Pomnikowa lipa rośnie na terenie posesji nr 339A, za budynkiem mieszkalnym

Lp.	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Data ustanowienia	Położenie
11.	Siekierczyn	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - Acer platanoides	2000-08-29	Pomnikowy klon znajduje się w składzie szpaleru wzdłuż trasy 357, ok. 50 m na południowy - zachód od budynku nr 306i
12.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2000-08-29	Pomnik rośnie przy drodze asfaltowej, ok. 30 m od zabudowań posesji Rolnicza 8
13.	Zaręba	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - Acer platanoides	2000-08-29	Pomnikowy klon znajduje się ok. 25 m na północny zachód od domu mieszkalnego przy ul. Kolejowej 4
14.	Zaręba	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa usytuowana jest nieopodal drogi gruntowej, naprzeciw zabudowań przy ul. Konopnickiej 3
15.	Zaręba	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2000-08-29	Pomnik znajduje się przy ul. Parkowej, ok. 15 m na wschód od jej skrzyżowania z ul. Spacerową
16.	Zaręba	Szpaler 2 drzew - Kasztanowiec biały (Aesculus hippocastanum), Jesion wyniosły	2000-08-29	Pomnikowy szpaler usytuowany jest przy ul. Parkowej na posesjach nr 2 i 2A
17.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2000-08-29	Pomnik znajduje się w obrębie placu zabaw zlokalizowanego na terenie posesji przy ul. Parkowej 2
18.	Zaręba	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2000-08-29	Pomnikowy jesion znajduje się na terenie posesji przy ul. Parkowej 2, tuż obok bramy wjazdowej
19.	Zaręba	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnik znajduje się tuż obok placu zabaw na terenie posesji zlokalizowanej przy ul. Parkowej 2
20.	Zaręba	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2000-08-29	Pomnik znajduje się przy skrzyżowaniu ulic Parkowej i Spacerowej, naprzeciw bramy wjazdowej na posesję Parkowa 2
21.	Zaręba	Wiąz szypułkowy - Ulmus laevis (Ulmus pedunculata, Ulmus effusa)	2000-08-29	Pomnikowy wiąz usytuowany jest w parku przy ul. Parkowej, nieopodal południowo - zachodniego brzegu parkowego stawu
22.	Zaręba	Aleja 2 drzew - Lipa drobnolistna (Tilia cordata), Dąb szypułkowy (Quercus robur)	2000-08-29	Pomnik usytuowany w parku przy ścieżce, ok. 25 m na południowy - wschód od stawu
23.	Zaręba	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - Acer platanoides	2000-08-29	Pomnikowy klon rośnie na terenie parku, w odległości ok. 40 m od

Lp.	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Data ustanowienia	Położenie
				budynku usytuowanego przy ul. Parkowej 5
24.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2000-08-29	Pomnik znajduje się tuż obok drogi przebiegającej przez park usytuowany przy ul. Parkowej, ok. 35 m od stawu parkowego
25.	Zaręba	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - Aesculus hippocastanum	2000-08-29	Pomnik znajduje się na terenie posesji przy ul. Wyszyńskiego 49
26.	Zaręba	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa rośnie przy drodze gruntowej w połowie odległości między dworcem kolejowym, a budynkiem mieszkalnym przy ul. Kolejowej 4
27.	Zaręba	Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	2000-08-29	Pomnik znajduje się przy odejściu od ul. Wyszyńskiego drogi gruntowej prowadzącej do posesji nr 49
28.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2000-08-29	Pomnik usytuowany jest przy ul. Bazaltowej ok. 45 m od zabudowań posesji nr 4
29.	Zaręba	Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	2000-08-29	Pomnikowy klon rośnie na terenie parku znajdującego się w obrębie posesji przy ul. Bazaltowej 3B, ok. 60 m w kierunku południowym od budynku mieszkalnego
30.	Zaręba	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa usytuowana jest przy drodze gruntowej przebiegającej przez park znajdujący się w obrębie posesji Bazaltowa 3B
31.	Zaręba	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa znajduje się nieopodal południowego wejścia do parku przylegającego do ul. Parkowej
32.	Rudzica	Lipa holenderska - Tilia xeuropaea	2000-08-29	Pomnik znajduje się w zachodnim narożniku posesji nr 83
33.	Rudzica	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2000-08-29	Pomnikowy jesion znajduje się tuż obok budynku Ochotniczej Straży Pożarnej
34.	Rudzica	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa usytuowana jest na polanie pomiędzy budynkami nr 39 i 40
35.	Rudzica	Szpaler 5 drzew - Lipa szerokolistna (Tilia platyphollos) - 2	2000-08-29	Pomnikowy szpaler rozciąga się wzdłuż boiska sportowego naprzeciw posesji nr 27

Lp.	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Data ustanowienia	Położenie
		sztuki, Jesion wyniosły (Fraxinus excelsior) - 3 sztuki		
36.	Rudzica	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnik znajduje się na terenie posesji nr 147
37.	Wesołówka	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - Aesculus hippocastanum	2000-08-29	Pomnikowy kasztanowiec rośnie w lesie, przy drodze asfaltowej odchodzącej na północ od szosy biegnącej z Siekierczyna do Wesołówki (ok. 110 m od skrzyżowania)
38.	Wesołówka	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	2000-08-29	Pomnikowa lipa rośnie przy szosie biegnącej z Siekierczyna, ok. 50 m przed pierwszymi zabudowaniami Wesołówki
39.	Wyręba	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - Aesculus hippocastanum	2000-08-29	Pomnikowy kasztanowiec znajduje się na terenie posesji nr 6
40.	Kolonia Pisaczów	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2000-08-29	Pomnikowy jesion znajduje się na terenie posesji nr 14
41.	Kolonia Pisaczów	Wiąz pospolity (Wiąz polny) - Ulmus minor	2000-08-29	Pomnikowy wiąz rośnie przy szosie prowadzącej z Pisaczowa w kierunku południowo - zachodnim, ok. 250 m od posesji nr 15
42.	Kolonia Ponikowo	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2000-08-29	Pomnikowy dąb znajduje się w przysiółku Ponikowo, ok. 35 m na wschód od szosy i 75 m na północ od zabudowań
43.	Rudzica	Grupa 3 drzew - Głóg dwuszyjkowy (Crataegus oxyacantha), Katalpa żółtokwiatowa (Catalpa ovata)	2000-08-29	Pomnikowe drzewa znajdują się na terenie posesji nr 135
44.	Siekierczyn	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2001-06-29	Pomnik znajduje się przy drodze wjazdowej na posesję nr 4
45.	Siekierczyn	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	2001-06-29	Pomnik znajduje się przy mostku, ok. 50 m od budynku nr 180
46.	Siekierczyn	Dąb czerwony - Quercus rubra	2001-06-29	Pomnikowy dąb stoi tuż przy drodze wjazdowej na posesję nr 186
47.	Siekierczyn	Aleja 45 drzew - Lipa drobnolistna (Tilia	2001-06-29	Pomnikowa aleja rośnie wzdłuż północnej szosy prowadzącej z

Lp.	Miejscowość	Rodzaj pomnika	Data ustanowienia	Położenie
		cordata) - 43 sztuki, Klon jawor (Acer pseudoplatanus) - 2 sztuki		Siekierczyna do Wesołówki, pomiędzy stawami
48.	Siekierczyn	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2004-08-28	Pomnikowy dąb rośnie nieopodal kościół, w sąsiedztwie krzyża
49.	Siekierczyn	Wiąz pospolity (Wiąz polny) - Ulmus minor	2001-06-29	Pomnikowy wiąz znajduje się przy szosie biegnącej do Pisaczowa, ok. 500 m od ostatnich zabudowań Zaręby
50.	Zaręba	Wiąz pospolity (Wiąz polny) - Ulmus minor	2001-06-29	Pomnikowy wiąz znajduje się przy szosie biegnącej do Pisaczowa, ok. 440 m od ostatnich zabudowań Zaręby
51.	Zaręba	Wiąz pospolity (Wiąz polny) - Ulmus minor	2001-06-29	Pomnik rośnie przy ul. Piaskowej, ok. 20 m na północ od budynku nr 13
52.	Zaręba	Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	2001-06-29	Pomnik rośnie przy ul. Piaskowej, w jej rozwidleniu, pomiędzy posesjami nr 10 i 13
53.	Zaręba	Lipa szerokolistna - Tilia platyphyllos	2001-06-29	Pomnik znajduje się przy ul. Kolejowej 2, naprzeciw dworca kolejowego
54.	Zaręba	Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	2001-06-29	Pomnikowy klon znajduje się na terenie parafii, na zachód od kościół
55.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2001-06-29	Pomnik znajduje się na terenie parku zlokalizowanego przy ul. Parkowej 2, w pobliżu drogi gruntowej w odległości ok. 25 m na wschód od skrzyżowania z ul. Spacerową
56.	Zaręba	Grupa 3 drzew - Dąb szypułkowy (Quercus robur)	2001-06-29	Pomnikowe dęby znajdują się tuż obok budynku zlokalizowanego na posesji przy ul. Parkowej 2
57.	Zaręba	Dąb szypułkowy - Quercus robur	2001-06-29	Pomnik znajduje się przy rozwidleniu ul. Bazaltowej, ok. 40 m na północ od torów kolejowych
58.	Wyłęba	Szpaler 11 drzew- Kasztanowiec biały (Aesculus hippocastanum) - 10 sztuk, Kasztanowiec czerwony (Aesculus x carnea) - 1 sztuka	2001-06-29	Pomnikowe kasztanowce usytuowane są wzdłuż drogi asfaltowej przy posesji nr 6
59.	Siekierczyn	Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	1994-06-09	Pomnikowy buk znajduje się przy chodniku na wysokości budynku mieszkalnego nr 4

Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody.

5.2.5. Zestawienie obiektów z terenu Gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego

Wykaz zabytków na terenie Gminy Siekierczyn wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 3. Wykaz zabytków na terenie Gminy Siekierczyn wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Numer rejestru	Data wpisu
1	RUDZICA	kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej			kościół	A/2053/942	11.09.1961
2	SIEKIERCZYN	Kościół ewangelicki ob. katolicki pw. św. Antoniego z Padwy,			kościół	A/1504	27.05.2010
3	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		5 (3?)	dom mieszkalny	1500	25.01.1966
4	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	pałac	Bazaltowa	6 lub 3	pałac	267	10.05.1951
5	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	Zespół pałacowo - parkowy z folwarkiem	Parkowa	181	zespół	473/A/05/1-3	31.01.2005
6	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	pałac	Parkowa	2	pałac	473/A/05/1-3	31.01.2005
7	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	oficyna zach. w zespole pałacowo - parkowym (dom ogrodnika)	Parkowa	4	oficyna	473/A/05/1-3	31.01.2006
8	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	brama wjazdowa w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	2-4	brama	473/A/05/1-3	31.01.2006
9	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	wozownia ze stajnią w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3	31.01.2006
10	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	tuczarnia w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3	31.01.2006
11	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	obora w zespole pałacowo - parkowym z folwarkiem	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3	31.01.2006
12	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	chlewnia w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3	31.01.2006

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Numer rejestru	Data wpisu
13	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	stodoła w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3	31.01.2006
14	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	park w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	2-4	park	473/A/05/1-3	31.01.2007
15	ZARĘBA	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP (bez przybudówki)			kościół	A/6049/1-3	08.06.2017
16	ZARĘBA	cmentarz przykościelny, d. ewangelicki			cmentarz	A/6049/1-3	08.06.2017
17	ZARĘBA	mur otaczający teren przykościelny			mur	A/6049/1-3	08.06.2017

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Jeleniej Górze.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m. in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od ww. obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;

- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wewnątrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.6. Zestawienie obiektów z terenu Gminy Siekierczyn wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu ww. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednolitych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania – nie później niż lata 50 XX w.;
- stopień zachowania walorów zabytkowych;

- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

Gminna ewidencja zabytków Gminy Siekierczyn prowadzona była od 2015 roku, kiedy zostały opracowane karty Gminnej Ewidencji Zabytków. Zarządzenie dotyczące przyjęcia gminnej ewidencji zabytków zostało przyjęte w 2024 roku – zarządzenie nr 861/37/2024 Wójta Gminy Siekierczyn z dnia 13 marca 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków.

Zarządzeniem Nr 164/46/2025 Wójta Gminy Siekierczyn z dnia 23.04.2025 r. w sprawie wyłączenia obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Siekierczyn z listy obiektów zabytkowych wyłączono 2 budynki, co wynikało z prowadzonej weryfikacji GEZ w terenie w 2025 roku.

Zabytki nieruchome ujęte gminnej ewidencji zabytków stanowią załącznik nr 1 do przedmiotowego opracowania.

5.2.7. Zabytki stanowiące własność gminy Siekierczyn

Gmina Siekierczyn posiada prawa własności do niżej przedstawionych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela 4. Obiekty z Gminnej Ewidencji Zabytków stanowiące własność gminy Siekierczyn.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres		Wpis do rejestru zabytków	Stan obiektu
1	RUDZICA	szkoła, ob. dom mieszkalny		135		Dostateczny
2	SIEKIERCZYN	Gminny Ośrodek Kultury		1		Dobry
3	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		5 (3?)	1500 25.01.1966	Zły
4	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		17		Dobry
5	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		161		Dostateczny
6	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		376		Dobry
7	WYRĘBA	zespół dworsko-folwarczno-parkowy				
8	WYRĘBA	dawny dwór obecnie dom mieszkalny		6		Dostateczny
9	WYRĘBA	dom mieszkalny		8		Dobry
10	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	Zespół pałacowo-parkowy	Bazaltowa	6		

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres		Wpis do rejestru zabytków		Stan obiektu
11	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	pałac	Bazaltowa	6 lub 3	267	10.05.1951	Dobry
12	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	oficyna mieszkalno-gospodarcza w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
13	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	dom mieszkalno-gospodarczy w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
14	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	dom mieszkalno-gospodarczy w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			
15	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	stodoła w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
16	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	obora w zespole pałacowo-parkowym z folwarkiem	Bazaltowa	6			Dostateczny
17	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	cielętnik w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
18	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	hydrofornia w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
19	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	park w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6			Dostateczny
20	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	dom mieszkalno-gospodarczy	Bazaltowa	4			Dostateczny
21	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	pałac	Parkowa	2	473/A/05/1-3	31.01.2005	Dobry
22	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	2			Dobry
23	ZARĘBA	dom kultury	Jana Pawła II	4			Dobry

5.2.8. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Siekierczyn występuje 28 stanowisk archeologicznych. W Siekierczynie 13, Wyrębie 4, Zarębie 11. W Siekierczynie są to zazwyczaj ślady osadnictwa datowane na późne średniowiecze, XIII - XV wiek. Do artefaktów odnalezionych na terenie wsi Siekierczyn należą również średniowieczne konstrukcje obronne oraz monety datowane na okres nowożytny. Na terenie wsi Wyręba stanowiska archeologiczne dotyczą głównie śladów osadnictwa. Chronologia wskazuje na późne średniowiecze oraz okres nowożytny. Podobnie w Zarębie odnaleziono ślady osadnictwa oraz osady z tego samego przedziału czasowego. Na uwagę zasługuje odnaleziona na terenie Zaręby urna należąca do grobu ciałopalnego, pochodząca z epoki brązu.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Siekierczyn.

Lp.	Miejscowość	Obiekt/Zespół	Czas powstania	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska w miejscowości
1	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	średniowiecze	79-11/32	1
2	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	okres nowożytny po 1628 r.	79-11/33	2
3	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/18	3
4	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	- późne średniowiecze XIII - XV w. - pradzieje	79-11/19	4
5	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/20	5
6	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/21	6
7	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/9	7
8	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/10	8
9	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/8	9
10	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/7	10
11	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/17	11
12	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/6	12
13	Siekierczyn	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/5	13
14	Wyręba	Stanowisko archeologiczne	wczesne średniowiecze	78-11/5	1

Lp.	Miejscowość	Obiekt/Zespół	Czas powstania	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska w miejscowości
15	Wyręba	Stanowisko archeologiczne	- późne średniowiecze - okres nowożytny	78-11/25	2
16	Wyręba	Stanowisko archeologiczne	- okres nowożytny - późne średniowiecze	78-11/26	3
17	Wyręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze	78-11/27	4
18	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	epoka brązu	79-11/31	1
19	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/4	2
20	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/16	3
21	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/15	4
22	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/14	5
23	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/13	6
24	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/12	7
25	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/11	8
26	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII-XV w.	79-11/3	9
27	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/2	10
28	Zaręba	Stanowisko archeologiczne	późne średniowiecze XIII - XV w.	79-11/1	11

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Jeleniej Górze.

5.2.9. Obszary i strefy ochrony konserwatorskiej

Zgodnie z rejestrem opracowanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na terenie Gminy Siekierczyn, oprócz projektowanych stref ochrony konserwatorskiej „A” i „B” wymienionych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siekierczyn, znajdują się obszary objęte ochroną: historyczne układy ruralistyczne wsi oraz strefy obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej.

Tabela 6. Strefy ochrony.

Lp.	Miejscowość	Strefy ochrony
1	Nowa Karczma	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
2	Pisaczów	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
3	Rudzica	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
4	Siekierczyn	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
5	Wesołówka z kolonią Pisaczów	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
6	Wyręba	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej
7	Zaręba z kolonią Ponikowo	- Historyczny układ ruralistyczny wsi - Strefa obserwacji archeologicznej miejscowości o wczesnej metryce historycznej oraz intensywnego osadnictwa średniowiecznego, strefa ochrony archeologicznej zespołu pałacowo-parkowego

Źródło; Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Jeleniej Górze.

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

W 1945 r. przerwana została ciągłość kulturowa regionu. Wyludniony obszar zasiedlono emigrantami z innych regionów, innego narodu, o innej religii i kulturze. Przybysze przejmowali krajobraz kulturowy bez zrozumienia i przyswojenia sobie systemu jego znaczeń, historii, bez zrozumienia specyfiki powiązań, tak z miejscową przyrodą, jak i z wytworami człowieka. Czuli się niepewnie, tymczasowo. Nie dbali więc o zabytki ani o te elementy infrastruktury, których nie potrafili wykorzystać, a nawet o domostwa. Spośród budowli o szczególnym znaczeniu symbolicznym odnawiano i odbudowywano jedynie kościoły i zamienione na nie zbory ewangelickie.

Dopiero od lat 90. XX w. miejscowa ludność zaczęła utożsamiać się z regionem.

Gmina Siekierczyn jest członkiem takich organizacji jak: Euroregion Nysa, Związek Gmin „Kwisa” i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Izerskie. Ma także zawartą umowę o partnerstwie z gminą Siedlec w powiecie wolsztyńskim, w województwie wielkopolskim.

Na terenie Gminy Siekierczyn działają m.in. następujące stowarzyszenia i organizacje:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Siekierczynie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Zarębie

- Koło Gospodyń Wiejskich w Rudzicy
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Jeziorna”
- Stowarzyszenie Klub Seniora "Polne Kwiaty" z Zaręby
- Grupa od Anioła Stróża
- Grupa Rękodziela Ludowego
- Koło Polskiego Związku Hodowców Gołębi Pocztowych, w Siekierczynie

Propagowanie dziedzictwa kulturowego

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Siekierczynie

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Siekierczynie (GOKiS) – samorządowa instytucja kultury i sportu - jest placówką działającą na rzecz dzieci, młodzieży i dorosłych.

W ramach stałych form działalności w placówkach tych odbywają się:

- kółka zainteresowań, tj. plastyczne, teatralne i muzyczne,
- promowanie twórczości dziecięcej, zachęcanie do niej, stwarzanie okazji do zaprezentowania dorobku gminnych instytucji i możliwości indywidualnych dzieci i ich instruktorów (Gminny Przegląd Dziecięcych Zespołów Artystycznych),
- uroczystości okazjonalne m. in. Dzień Babci i Dziadka, Dzień Kobiet, Dzień Matki, Dzień Dziecka, Wieczera Wigilijna dla mieszkańców Siekierczyna, (Festyn rekreacyjno - kulturalny z okazji Dnia Dziecka i powitania wakacji),
- obchody świąt państwowych: Święto Niepodległości 11 listopada, 3 Maja,
- organizacja gminnych dożynek,
- różne wystawy, tj. wystawy prac dziecięcych, związane z działalnością bibliotek, wystawy dotyczące historii gminy oraz wystawy prac twórców lokalnych,
- festyny rekreacyjno - sportowe (festyn z okazji pożegnania wakacji, dnia dziecka),
- amatorskie turnieje piłki siatkowej i nożnej, tenisa stołowego,
- rajdy i zawody rowerowe,
- spotkania z ciekawymi ludźmi,
- redagowanie „Gazetki Siekierczyńskiej”,
- razem z Oddziałem Gminnym Towarzystwa Przyjaciół Dzieci w Siekierczynie organizowanie zimowego i letniego wypoczynku dzieci i młodzieży.

W ramach działalności kulturalnej GOKiS:

- kultywuje i chroni tradycje ludowe poprzez np. wspieranie działalności chóru, Grupy od Anioła Stróża, śpiewaczych zespołów ludowych, organizację obchodów święta plonów, organizację

wieczery wigilijnej, wystawy prac twórców ludowych, spotkania z twórcami ludowymi, zajęcia z dziećmi w ramach kółek zainteresowań,

- we współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich, Klubami Seniora i Grupą Rękodzielniczek organizuje pokaz tradycji wielkanocnych – jadło, dekoracje, symbole, śpiew jako prezentacja polskich tradycji dla Gazety Saksońskiej z Niemiec (w ramach wieloletniej współpracy),
- prowadzi izbę pamięci przy Domu Kultury w Siekierczynie,
- utrzymuje współpracę z instytucjami i organizacjami funkcjonującymi na terenie Gminy Siekierczyn i poza nią.

Widocznym i bardzo ważnym elementem działalności GOKiS jest funkcjonowanie Grupy od Anioła Stróża i Polnych Kwiatów.

Szczególnym osiągnięciem Gminy i GOKiS jest nieprzerwane wydawanie od ponad 30 lat biuletynu informacyjnego „Gazetka Siekierczyńska”. Jest ona kolportowana jest wśród mieszkańców gminy, ale z różnych informacji wynika, że trafia też do krajów, gdzie przebywa rdzenna emigracja.

Od lat organizowane są plenerowe imprezy historyczne z cyklu „Pałacowe spotkania z historią”. Są to imprezy kultywujące nasze tradycje historyczne i ludowe. Ich celem jest też integracja środowisk gminnych i aktywizowanie do pracy na rzecz rozwoju Gminy Siekierczyn.

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Siekierczynie razem z TPD Siekierczyn zapoczątkował trwającą od wielu już lat współpracę z gminą Siedlec w woj. wielkopolskim. Współpraca to nie ogranicza się tylko do organizowania wypoczynku dla dzieci, ale również współpracy domów kultury i zespołów ludowych.

Ośrodek nawiązał ścisłą współpracę ze Stowarzyszeniem Górników Górnołużyckich w Görlitz z siedzibą w Tauchritz koło Hagenwerder i wspólnie zrealizowano już projekt unijny, a także prowadzono starania w zakresie kultywowania tradycji górnictwa węgla brunatnego w Gminie.

Działalność sportowo - rekreacyjna Ośrodka to m. in.:

- wspieranie funkcjonowania siłowni sportowych, dbanie o prawidłowe funkcjonowanie boisk do gier sportowych,
- organizowanie rozgrywek tenisa stołowego,
- organizowanie festynów rekreacyjno - sportowych jako formy zachęcania do aktywnego spędzania czasu wolnego,
- wspomaganie działalności nieformalnej organizacji, tj. Towarzystwa Cyklistów „Orzeł” i wspólnego promowania turystyki rowerowej,
- organizowanie zawodów wędkarskich,
- wspomaganie działalności i współpraca z działającym przy Osiedlowym Domu Kultury w Zarębie Ludowym Zespołem Sportowym TS Zaręba.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Diagnoza oraz ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Siekierczyn została wykonana na podstawie:

- przeprowadzenia wizji terenowej,
- analizy dokumentów strategicznych Gminy,
- publikacji książkowych i wydań broszurowych dotyczących gminy i regionu,
- informacji o inwestycjach zrealizowanych na terenie gminy oraz projektów do realizacji w najbliższych latach.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej wysunięto następujące wnioski:

- zabytki wpisane do rejestru zabytków nie budzą zastrzeżeń,
- Stan parków na terenie Gminy jest dostateczny lub zły i wymaga zabiegów pielęgnacyjnych
- Niektóre cmentarze, parki podworskie występują w formie śladowej,
- Wiele obiektów charakterystycznych dla obszaru Dolnego Śląska w technologii szachulcowej jest w bardzo złym stanie, co grozi bezpowrotną degradacją obiektów,
- prace modernizacyjne obiektów prowadzone na terenie Gminy (szczególnie ocieplenie obiektów oraz wymiana pokrycia dachowego) skutkują w wielu wypadkach zatraceniem szczególnych walorów budynków.

Historyczną zabudowę gminy tworzą domy mieszkalne z zapleczem tzw. gospodarczym: stodoły, obory, chlewnie, etc. Pierwotnie w budynkach stosowano konstrukcję architektoniczną charakterystyczną dla zabudowy łużyckiej: przysłupy, szachulec, mur pruski. Obecnie na terenie gminy coraz mniej jest obiektów prezentujących ten typ zabudowy. W wyniku przeprowadzanych remontów przez właścicieli obiektów, polegających głównie na dociepleniu budynków, stylizacja ulega przeobrażeniu. Właściele przeprowadzając remont rzadko mają na uwadze zachowanie charakterystycznych detali architektonicznych. Z drugiej strony stan zachowania obiektów prezentujących ww. typ zabudowy ulega ciągłej degradacji. Przyczyną zazwyczaj są niewystarczające środki finansowe na właściwe przeprowadzanie prac remontowych. Natomiast zmianie nie ulega bryła budynku i w większości przypadków wielkość i liczba okien.

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona poniżej.

Mocne strony:

- położenie gminy w atrakcyjnym, bogatym w walory przyrodniczo - kulturowe regionie
- zachowane historyczne układy ruralistyczne wsi tworzących gminę Siekierczyn
- zachowane historyczne zespoły pałacowe w Zarębie Górnej, Zarębie Dolnej oraz Wyrębie

- historyczne tradycje przemysłowe związane z wydobywaniem bazaltu oraz węgla brunatnego
- teren rekreacyjno - wypoczynkowy położony w centrum Siekierczyna, umożliwiający organizowanie imprez plenerowych o charakterze kulturowym
- wypromowane i cyklicznie odbywające się imprezy kulturalne
- szlaki turystyczne, rowerowe przebiegające przez Gminę Siekierczyn
- działalność Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Siekierczynie
- zróżnicowany i bogaty zasób dziedzictwa kulturowego
- zwiększająca się świadomość ważności zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji regionu
- duża ilość zespołów dworsko parkowych
- wzrost roli samorządu terytorialnego w działaniach na rzecz opieki nad zabytkami
- częsta aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Siekierczyn
- sprawne pozyskiwanie środków zewnętrznych przez Gminę na działania związane z rewitalizacją cennych obiektów zabytkowych
- realizowane inwestycje związane z renowacją cennych obiektów zabytkowych (Pałac w Zarębie Dolnej, Kościół p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy)
- miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego opracowane dla wszystkich sołectw

Słabe strony:

- niewystarczające zainwestowanie środków (w tym unijnych i państwowych) w działania na rzecz poprawy stanu dziedzictwa kulturowego
- niewykorzystany w pełni potencjał turystyczny gminy Siekierczyn
- brak bieżącej aktualizacji Planu na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych
- zły stan zachowania obiektów tworzących zespoły pałacowo - parkowe z folwarkiem, szczególnie pałacu w Zarębie Dolnej oraz zabudowań folwarcznych wchodzących w skład zespołów
- nieuporządkowany teren cmentarza bezwyznaniowego w Siekierczynie
- zaniedbany i nieuporządkowany teren cmentarza ewangelickiego w Rudzicy, brak ogrodzenia, brak tabliczki informującej o nekropolii
- brak możliwości kontroli i nadzorowania działań remontowo - budowlanych przeprowadzanych przez prywatnych właścicieli przy obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zlokalizowanych w historycznym układzie ruralistycznym, odbywających się niezgodnie z zaleceniami lub z pominięciem Wojewódzkiego Konserwatora
- nowe elewacje remontowanych budynków wpływające negatywnie na wartości zabytkowe

Szanse:

- współfinansowanie z budżetu gminy prac przy obiektach zabytkowych

- fundusze Unii Europejskiej na poprawę zabytków i ich ochronę
- wzrost roli zabytku jako obiektu turystycznego
- rosnąca wiedza i świadomość władz lokalnych o wartości dziedzictwa kulturowego
- uporządkowanie polityki planistycznej
- poprawa edukacji w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym
- potencjał dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój turystyczny
- wzrost roli inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w ochronie zabytków

Zagrożenia:

- rozwój budownictwa zakłócający pierwotną historyczną zabudowę wsi łańcuchowej
- niewykorzystanie potencjału regionu
- prowadzenie niekontrolowanych i przypadkowych prac odkrywkowych przez pseudopasjonatów historii na terenie zabytkowych cmentarzy oraz ewentualne zagarnięcie odkrytego mienia
- brak dostatecznego oznakowania zabytków
- negatywne nastawienie części prywatnych właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, ale jako źródło konfliktów rodzących represje oraz ograniczenia
- niedostateczne zaangażowanie społeczne w opiekę nad zabytkami
- niedostatecznie rozwinięta edukacja na rzecz dziedzictwa kulturowego
- niewystarczająca promocja działań na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków
- brak powszechnego zrozumienia potencjału społeczno - ekonomicznego dziedzictwa kulturowego
- klęski żywiołowe

7. Założenia programowe

Zachowanie i ochrona cennego dziedzictwa kulturowo - przyrodniczego należy do jednego z wielu zadań jednostki samorządu terytorialnego. Od zaangażowania władz oraz lokalnego społeczeństwa zależy jakość i wartość istniejącej przestrzeni. Historia minionych wieków i działań ludzkich jest wpisana w materialne i niematerialne świadectwo. Właściwe korzystanie z otrzymanego zasobu pozwala na rozwój historycznej świadomości, ale również na uczestnictwo „in situ” w działaniach kulturotwórczych. Niejednokrotnie uczucia przynależności terytorialnej lub szeroko pojętej tożsamości były deprecjonowane ze względu na doświadczenia i konsekwencje II wojny światowej. W czasach obecnych, istnienie pojęcia „moja mała ojczyzna” lub „mój dom, mój region” może uzyskać nową, współczesną jakość, polegającą na poszanowaniu dziedzictwa kulturowego oraz odpowiedzialności za przestrzeń, w której mieszka i z której korzysta każdy mieszkaniec gminy Siekierczyn. Wyznaczone w Programie założenia strategiczne mają na celu ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Założenia programowe w niniejszym opracowaniu stanowią kontynuację priorytetów i kierunków działań ujętych w *Programie opieki nad zabytkami dla Gminy Siekierczyn na lata 2020-2023.*

7.1. Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki

PRIORYTET I ZACHOWANIE I OCHRONA HISTORYCZNEJ ZABUDOWY ORAZ UKŁADÓW RURALISTYCZNYCH GMINY SIEKIERCZYN

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki zabytkowej.
- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego.
- Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich.
- Podniesienie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społeczno - kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych.

PRIORYTET II PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO BUDUJĄCA REGIONALNĄ TOŻSAMOŚĆ

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Kreowanie i promocja projektów związanych z dziedzictwem kulturowo - przyrodniczym gminy Siekierczyn.
- Rozwój infrastruktury turystycznej.
- Szeroki dostęp do informacji związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego.

PRIORYTET III BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Specjalistyczne rozpoznania badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych, związanych z przygotowaniem lub realizacją projektu inwestycyjnego.
- Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

7.1.1. Zadania gminnego programu opieki

Działania przewidziane do realizacji w ramach priorytetu 1:

Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki zabytkowej

- Kontynuacja rewitalizacji kapliczek i krzyży przydrożnych.
- Realizacja działań konserwatorskich na terenie obiektów stanowiących własność gminy Siekierczyn.
- Uporządkowanie terenu cmentarza ewangelickiego w Rudzicy oraz umieszczenie tablicy pamiątkowej informującej o istnieniu nekropoli.
- Realizacja zadań zawartych w dokumentach planistycznych gminy związanych z ochroną i promocją kultury.

- Rozważenie możliwości adaptacji obiektów zabytkowych na cele inne niż mieszkaniowe np. związane z działalnością kulturalną, turystyczną, hotelarską, badawczą lub administracyjną.
- Adaptacja budynków gospodarczych wchodzących w skład historycznych folwarków do pełnienia nowych funkcji.
- Kontynuacja działań mająca na celu pozyskiwanie środków z funduszy Unii Europejskiej na projekty związane z zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego.

Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego

- Uaktualnienie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
- Oznaczenie obiektów zabytkowych międzynarodowym znakiem ochrony dóbr kultury przyjętym w ramach Konwencji Haskiej - kontynuacja.
- Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie inwestycji planowanych na obszarach objętych strefami ochrony: strefą ochrony historycznych układów ruralistycznych miejscowości o wczesnej metryce średniowiecznej, strefą obserwacji archeologicznej.
- Monitoring obiektów zamieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich

- Ochrona ładu przestrzennego wsi kontynuująca historyczny układ ruralistyczny poprzez zapobieganie rozproszaniu zabudowy.
- Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy.
- Zapełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach objętych strefami ochrony w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy.
- Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych wsi o wartościach kulturowych.

Podniesienie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społeczno - kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych

- Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: parkach pałacowych, cmentarzach, obszarach nieczynnych, cmentarzach dawnych, itp.
- Ochrona i stała pielęgnacja pomników przyrody.
- Organizowanie imprez odbywających się na terenie zabytkowych zespołów.
- Wytyczenie nowych szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych uwzględniających zabytki gminy Siekierczyn.

Działania przewidziane do realizacji w ramach priorytetu 2:

Kreowanie i promocja projektów związanych z dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym gminy Siekierczyn

- Organizowanie bezpłatnych imprez o charakterze kulturalnym, historycznym, sportowym na otwartej przestrzeni, angażujące lokalną społeczność.
- Kontynuacja projektów realizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Siekierczynie.
- Realizacja zadań wynikająca z sołeckich strategii rozwoju odnośnie zachowania dziedzictwa kulturowego i tradycji wiejskiej.
- Wydawanie mapek, folderów, materiałów promujących dziedzictwo kulturowe.
- Organizowanie konkursów plastycznych, fotograficznych dotyczących ciekawych historycznie miejsc, przyrody, zabytków, etc. oraz publikowanie wyników na stronie internetowej gminy.
- Utworzenie szlaku historycznego i ścieżki edukacyjnej prowadzącą śladem dawnej eksploatacji złóż bazaltu i węgla brunatnego.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Programie Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uchwalenie planu ogólnego (Uchwała nr V/27/24 Rady Gminy z dnia 26 września 2024 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego), stref ochrony konserwatorskiej, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych gminy;
- 3) koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa, powiatu i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;

- 4) społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- 5) kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go Uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający

w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji programu, uwzględniająca:

- 1) ilość wykonanych zadań przyjętych do realizacji;
- 2) efektywność wykonania zadań;
- 3) wartość finansową zrealizowanych zadań;
- 4) zakres współpracy z osobami i jednostkami odpowiedzialnymi za zabytki.

Przykładowy zestaw mierników umożliwiających monitorowanie określonych kierunków działań przedstawiono w poniższych tabelach. Przyjęto realizację ilości w okresie obowiązywania Programu, tj. w skali 4 lat. Niektóre zadania obejmują okres wynikający z ustaleń zawartych w dokumentach strategicznych.

Tabela 7. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki zabytkowej*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba zrewitalizowanych obiektów przestrzennych: pałace, zabudowania folwarczne, skwery, parki, przestrzeń wiejska, etc.	1
Liczba zabezpieczonych i zrewitalizowanych obiektów będących własnością gminy, wpisanych do GEZ	1
Liczba uporządkowanych i zagospodarowanych cmentarzy	1
Liczba złożonych wniosków dotyczących pozyskania środków UE na projekty z zakresy ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego	2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 8. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba opracowanych dokumentów uwzględniających dziedzictwo przyrodniczo -kulturowe	1
Liczba zweryfikowanych i uaktualnionych Miejsowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, uwzględniająca dziedzictwo przyrodniczo - kulturowe, strefy ochrony, stanowiska archeologiczne, etc.	2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 9. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Podniesienie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społeczno - kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba zorganizowanych imprez odbywających się na terenie zespołów pałacowo-parkowych	4
Liczba utworzonych szlaków, obejmująca zabytki gminy, pomniki przyrody, najciekawsze miejsca	2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 10. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Kreowanie i promocja projektów związanych z dziedzictwem kulturowo - przyrodniczym gminy Siekierczyn*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba zorganizowanych bezpłatnych imprez promujących dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe gminy Siekierczyn	4
Liczba zorganizowanych konkursów obejmujących historię, zabytki i przyrodę gminy	2
Liczba opracowanych folderów, map, kalendarzy, materiałów promujących dziedzictwo-kulturowe gminy	4

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 11. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Rozwój infrastruktury turystycznej*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba oznakowanych szlaków turystycznych	3

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 12. Miernik realizacji w ramach kierunku działań *Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym*.

Rodzaj działania	Liczba proponowanych działań
Liczba pracowników Urzędu Gminy biorących udział w szkoleniach, konferencjach z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego	2
Liczba zorganizowanych szkoleń dla pracowników Urzędu obejmująca problematykę związaną z dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym	1

Źródło: Opracowanie własne.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032*, gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczane na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

W roku 2023 Gmina Siekierczyn podjęła Uchwałę nr XLVIII/378/23 RADY GMINY SIEKIERCZYN z dnia 28 lutego 2023 r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków, sposobów jej rozliczania oraz sposobów kontroli w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

W roku 2024 Gmina Siekierczyn na podstawie Uchwały IV/23/24 z dnia 26 lipca 2024 r. udzieliła dotacji dla Parafii Rzymsko – Katolickiej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Zarębie dotacji w wysokości 492 000,00 zł na zadania pn. „Odtworzenie zabytkowej, zniszczonej wieży i dzwonnicy kościelnej wraz z systemem zegarowym w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii panny w Zarębie”.

Na podstawie Uchwały IV/26/24 Gmina Siekierczyn udzieliła Parafii Rzymsko -Katolickiej pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy dotacji w wysokości 556 374,98 zł na zadanie pn. „Wymiana pokrycia dachowego zabytkowego kościoła p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Rudzicy”.

W kolejnych latach zasadnym jest podejmowanie stosownych uchwał dotyczących wsparcia finansowego działań związanych z rewitalizacją zabytków, także ze środków gminnych.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292, ze zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne

i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o zabytków i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzenia przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczone są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Siekierczyn w latach 2025-2028 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 13. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Programie Opieki Nad Zabytkami Gminy Siekierczyn na lata 2025-2028 z perspektywą na lata 2029-2032.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	– Ochrona zabytków Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. – Ochrona zabytków archeologicznych

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą. – Kultura Ludowa i tradycyjna Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	rejestrwanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Wspieranie działań muzealnych Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także – prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. – Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej. – Kultura dostępna Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno - mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki Dolnośląskiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa dolnośląskiego. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie. Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: https://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=2532
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.
Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego corocznie organizuje konkursy, w ramach których można pozyskać środki na realizację prac konserwatorskich i restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego. Więcej informacji na stronie: https://umwd.dolnyslask.pl/kultura/wydzial-dziedzictwa-kulturowego-ochrona-zabytkow/

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu corocznie ogłasza nabory na udzielenie dotacji na działania związane z Rewaloryzacją zabytkowych parków województwa dolnośląskiego. Program ukierunkowany jest na finansowe wsparcie działań dotyczących zabytków w rozumieniu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami będących parkami. Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://wfosigw.wroclaw.pl/zasady-udzielania-pomocy
Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027	W programie wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Załącznik nr 1 – wykaz obiektów w GEZ

Tabela 14. Wykaz obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
1.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalny		1	dom mieszkalny	
2.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalno - gospodarczy		4	dom mieszkalny	
3.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalno - gospodarczy		5	dom mieszkalny	
4.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalno - gospodarczy		6	dom mieszkalny	
5.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalny		10	dom mieszkalny	
6.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalny		16	dom mieszkalny	
7.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalny		29	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
8.	NOWA KARCZMA	dom mieszkalny		43	dom mieszkalny	
9.	PISACZÓW	dom mieszkalno - gospodarczy		1	dom mieszkalny	
10.	PISACZÓW	dom mieszkalny		6	dom mieszkalny	
11.	PISACZÓW	dom mieszkalny		10	dom mieszkalny	
12.	PONIKOWO	dom mieszkalny		8	dom mieszkalny	
13.	RUDZICA	kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej			kościół	A/2053/942
14.	RUDZICA	cmentarz dawniej ewangelicki obecnie katolicki, przykościelny			cmentarz	
15.	RUDZICA	kapliczka I w murze cmentarnym, przykościelnym			kaplica	
16.	RUDZICA	kapliczka II w murze cmentarnym, przykościelnym			kaplica	
17.	RUDZICA	kapliczka III w murze cmentarnym, przykościelnym			kaplica	
18.	RUDZICA	cmentarz ewangelicki			cmentarz	
19.	RUDZICA	dom mieszkalny		3	dom mieszkalny	
20.	RUDZICA	dom mieszkalny		17	dom mieszkalny	
21.	RUDZICA	dom mieszkalny		19	dom mieszkalny	
22.	RUDZICA	dom mieszkalny		20	dom mieszkalny	
23.	RUDZICA	dom mieszkalny		22	dom mieszkalny	
24.	RUDZICA	dom mieszkalny		30	dom mieszkalny	
25.	RUDZICA	zagroda		30	gospodarczy	
26.	RUDZICA	dom mieszkalny		31	dom mieszkalny	
27.	RUDZICA	dom mieszkalny		35	dom mieszkalny	
28.	RUDZICA	dom mieszkalny		37	dom mieszkalny	
29.	RUDZICA	budynek gospodarczy		37	gospodarczy	
30.	RUDZICA	dom mieszkalny		42	dom mieszkalny	
31.	RUDZICA	dom mieszkalny		43	dom mieszkalny	
32.	RUDZICA	budynek gospodarczy		43	gospodarczy	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
33.	RUDZICA	dom mieszkalny		57	dom mieszkalny	
34.	RUDZICA	dom mieszkalny		61	dom mieszkalny	
35.	RUDZICA	stodoła		61	gospodarczy	
36.	RUDZICA	dom mieszkalny		62	dom mieszkalny	
37.	RUDZICA	dom mieszkalny		63	dom mieszkalny	
38.	RUDZICA	dom mieszkalny		65	dom mieszkalny	
39.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		68	dom mieszkalny	
40.	RUDZICA	dom mieszkalny		69	dom mieszkalny	
41.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		70	dom mieszkalny	
42.	RUDZICA	dom mieszkalny		72	dom mieszkalny	
43.	RUDZICA	dom mieszkalny		77	dom mieszkalny	
44.	RUDZICA	dom mieszkalny		78	dom mieszkalny	
45.	RUDZICA	dom mieszkalny		79	dom mieszkalny	
46.	RUDZICA	dom mieszkalny		81	dom mieszkalny	
47.	RUDZICA	dom mieszkalny		89	dom mieszkalny	
48.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		96	dom mieszkalny	
49.	RUDZICA	dom mieszkalny		97 a	dom mieszkalny	
50.	RUDZICA	dom mieszkalny		97	dom mieszkalny	
51.	RUDZICA	dom mieszkalny		109	dom mieszkalny	
52.	RUDZICA	dom mieszkalny		113	dom mieszkalny	
53.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		117	dom mieszkalny	
54.	RUDZICA	dom mieszkalny		119	dom mieszkalny	
55.	RUDZICA	dom mieszkalno- gospodarczy		123	dom mieszkalny	
56.	RUDZICA	dom mieszkalny		124	dom mieszkalny	
57.	RUDZICA	dom mieszkalny		126	dom mieszkalny	
58.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		127	dom mieszkalny	
59.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		131	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
60.	RUDZICA	plebania		133	plebania	
61.	RUDZICA	dom mieszkalny		134	dom mieszkalny	
62.	RUDZICA	szkoła, ob. dom mieszkalny		135	świątelnia wiejska	
63.	RUDZICA	dom mieszkalny		143	dom mieszkalny	
64.	RUDZICA	dom mieszkalny		145	dom mieszkalny	
65.	RUDZICA	dom mieszkalno - gospodarczy		150	dom mieszkalny	
66.	RUDZICA	dom mieszkalny		155	dom mieszkalny	
67.	RUDZICA	dom mieszkalny		156	dom mieszkalny	
68.	RUDZICA	dom mieszkalny		169	dom mieszkalny	
69.	RUDZICA	stodoła		169	gospodarczy	
70.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Na przeciw nr 14		Krzyż	
71.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Na przeciw nr 87		Krzyż	
72.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Pomiędzy nr 17 i 20		Krzyż	
73.	RUDZICA	Figurka Jezusa Chrystusa - Cokół	Przy kościele p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej		Kaplica	
74.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Przy nr 8		Krzyż	
75.	RUDZICA	Figurka Ojca Pio - Cokół	Na przeciw nr 34		Kaplica	
76.	RUDZICA	Kapliczka	Przy nr 43		Kaplica	
77.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Przy nr 57		Krzyż	
78.	RUDZICA	Kapliczka	Przy nr 96		Kaplica	
79.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Przy nr 123		Krzyż	
80.	RUDZICA	Krzyż pokutny	Przed nr 127		Krzyż	
81.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Przy nr 127		Krzyż	
82.	RUDZICA	Krzyż przydrożny	Przy nr 168		Krzyż	
83.	RUDZICA	cokół krzyża przydrożnego	Za nr 117		Krzyż	
84.	SIEKIERCZYN	Kościół ewangelicki ob. katolicki pw. św. Antoniego z Padwy			kościół	A/1504

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
85.	SIEKIERCZYN	cmentarz przykościelny, ewang./katolicki (stara część)			cmentarz	
86.	SIEKIERCZYN	Cmentarz bezwyznaniowy			cmentarz	
87.	SIEKIERCZYN	mur cmentarny			mur	
88.	SIEKIERCZYN	brama cmentarna			inny	
89.	SIEKIERCZYN	Gminny Ośrodek Kultury		1	publiczny	
90.	SIEKIERCZYN	zespół dworsko - folwarczny		1-1 a	zespół	
91.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalno - gospodarczy		1a	dom mieszkalny	
92.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		1a	dom mieszkalny	
93.	SIEKIERCZYN	budynek gospodarczy		1a	gospodarczy	
94.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny ob. szkoła		2	dom mieszkalny	
95.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		5 (3?)	dom mieszkalny	1500
96.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		4	dom mieszkalny	
97.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		5	dom mieszkalny	
98.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		7	dom mieszkalny	
99.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		9	dom mieszkalny	
100.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		13	dom mieszkalny	
101.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny obecnie poczta		15	dom mieszkalny	
102.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		17	dom mieszkalny	
103.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		22	dom mieszkalny	
104.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		28	dom mieszkalny	
105.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		29	dom mieszkalny	
106.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		57	dom mieszkalny	
107.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		59	dom mieszkalny	
108.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		77	dom mieszkalny	
109.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		85	dom mieszkalny	
110.	SIEKIERCZYN	stodoła		85	gospodarczy	
111.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny /dawny gasthaus/		106	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
112.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		124	dom mieszkalny	
113.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		131	dom mieszkalny	
114.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		155	dom mieszkalny	
115.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		158	dom mieszkalny	
116.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		161	dom mieszkalny	
117.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		162	dom mieszkalny	
118.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		167	dom mieszkalny	
119.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		170	dom mieszkalny	
120.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		178	dom mieszkalny	
121.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		179	dom mieszkalny	
122.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		185	dom mieszkalny	
123.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		187	dom mieszkalny	
124.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		196	dom mieszkalny	
125.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		212	dom mieszkalny	
126.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		213	dom mieszkalny	
127.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		215	dom mieszkalny	
128.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		219	dom mieszkalny	
129.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		223	dom mieszkalny	
130.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		228	dom mieszkalny	
131.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		229	dom mieszkalny	
132.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		232	dom mieszkalny	
133.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		234	dom mieszkalny	
134.	SIEKIERCZYN	gospodarczy		234	gospodarczy	
135.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		241	dom mieszkalny	
136.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		244	dom mieszkalny	
137.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		246	dom mieszkalny	
138.	SIEKIERCZYN	stodoła w zagrodzie		246	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
139.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		247	dom mieszkalny	
140.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		249	dom mieszkalny	
141.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		253	dom mieszkalny	
142.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		258	dom mieszkalny	
143.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		266	dom mieszkalny	
144.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		270	dom mieszkalny	
145.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		272	dom mieszkalny	
146.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		273	dom mieszkalny	
147.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		274	dom mieszkalny	
148.	SIEKIERCZYN	Dom Ludowy		275	dom weselny	
149.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		277	dom mieszkalny	
150.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		278	dom mieszkalny	
151.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		280	dom mieszkalny	
152.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		285	dom mieszkalny	
153.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		288	dom mieszkalny	
154.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		290	dom mieszkalny	
155.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		299	dom mieszkalny	
156.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		307	dom mieszkalny	
157.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		310	dom mieszkalny	
158.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		314	dom mieszkalny	
159.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		319	dom mieszkalny	
160.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		324	dom mieszkalny	
161.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		331	dom mieszkalny	
162.	SIEKIERCZYN	stodoła w zagrodzie		331	gospodarczy	
163.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalno - gospodarczy		331	dom mieszkalny	
164.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		332	dom mieszkalny	
165.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		342a	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
166.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		343	dom mieszkalny	
167.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		344	dom mieszkalny	
168.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		345	dom mieszkalny	
169.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		350	dom mieszkalny	
170.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		370	dom mieszkalny	
171.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		371	dom mieszkalny	
172.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		375	dom mieszkalny	
173.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		376	dom mieszkalny	
174.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		385	dom mieszkalny	
175.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		387.	dom mieszkalny	
176.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalno - gospodarczy		393	dom mieszkalny	
177.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		394	dom mieszkalny	
178.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		397	dom mieszkalny	
179.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny SKR		399	dom mieszkalny	
180.	SIEKIERCZYN	stodoła SKR		399	gospodarczy	
181.	SIEKIERCZYN	budynki gospodarcze w zagrodzie		399	gospodarczy	
182.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		406	dom mieszkalny	
183.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		409	dom mieszkalny	
184.	SIEKIERCZYN	dom mieszkalny		410	dom mieszkalny	
185.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		6	dom mieszkalny	
186.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		10	dom mieszkalny	
187.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		12	dom mieszkalny	
188.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		13	dom mieszkalny	
189.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		14	dom mieszkalny	
190.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		23	dom mieszkalny	
191.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalno - gospodarczy		37	dom mieszkalny	
192.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		49	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
193.	WESOŁÓWKA	dom mieszkalny		58	dom mieszkalny	
194.	WYRĘBA	zespół dworsko – folwarczno -parkowy			zespół	
195.	WYRĘBA	budynki gospodarcze		5	gospodarczy	
196.	WYRĘBA	dawny dwór obecnie dom mieszk.		6	dwór	
197.	WYRĘBA	obora obecnie dom mieszk.		6	gospodarczy	
198.	WYRĘBA	budynek bramny			inne	
199.	WYRĘBA	dawna oficyna mieszkalna		1	dom mieszkalny	
200.	WYRĘBA	dawna oficyna mieszkalna		2	dom mieszkalny	
201.	WYRĘBA	dawna oficyna mieszkalna		3	dom mieszkalny	
202.	WYRĘBA	stodoła		3	gospodarczy	
203.	WYRĘBA	dom mieszkalny		8	dom mieszkalny	
204.	WYRĘBA	stajnia		16	gospodarczy	
205.	WYRĘBA	dom mieszkalny		20	dom mieszkalny	
206.	WYRĘBA	dom mieszkalny		23	dom mieszkalny	
207.	WYRĘBA	stodoła		26	gospodarczy	
208.	WYRĘBA	dom mieszkalny		27	dom mieszkalny	
209.	WYRĘBA	transformator			transformator	
210.	WYRĘBA	dom mieszkalny		46	dom mieszkalny	
211.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	zespół pałacowo - parkowy	Bazaltowa	6	zespół	
212.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	pałac	Bazaltowa	6 lub 3	pałac	267
213.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	oficyna mieszkalno - gospodarcza w zespole pałacowo - parkowym	Bazaltowa	6	oficyna	
214.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	stodoła w zespole pałacowo -parkowym	Bazaltowa	6	gospodarczy	
215.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	obora w zespole pałacowo -parkowym z folwarkiem	Bazaltowa	6	gospodarczy	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
	ZARĘBA DOLNA)					
216.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	cielętnik w zespole pałacowo-parkowym	Bazaltowa	6	gospodarczy	
217.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	hydrofornia w zespole pałacowo -parkowym	Bazaltowa	6	inne	
218.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	park w zespole pałacowo -parkowym	Bazaltowa	6	park	
219.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	dom mieszkalno - gospodarczy	Bazaltowa	4	dom mieszkalny	
220.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA DOLNA)	dom mieszkalny	Bazaltowa	1	dom mieszkalny	
221.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	zespół pałacowo - parkowy z folwarkiem	Parkowa	181	zespół	473/A/05/1-3
222.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	pałac	Parkowa	2	pałac	473/A/05/1-3
223.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	oficyna zach. w zespole pałacowo - parkowym (dom ogrodnika)	Parkowa	4	oficyna	473/A/05/1-3
224.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	brama wjazdowa w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	2-4	brama	473/A/05/1-3
225.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	wozownia ze stajnią w zespole pałacowo - parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3
226.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	tuczarnia w zespole pałacowo -parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3
227.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	obora w zespole pałacowo -parkowym z folwarkiem	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3
228.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	chlewnia w zespole pałacowo -parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3
229.	ZARĘBA (DAW.	stodoła w zespole pałacowo -parkowym	Parkowa	4	gospodarczy	473/A/05/1-3

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
	ZARĘBA GÓRNA)					
230.	ZARĘBA (DAW. ZARĘBA GÓRNA)	park w zespole pałacowo -parkowym	Parkowa	2-4	park	473/A/05/1-3
231.	ZARĘBA	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP			kościół	A/6049/1-3
232.	ZARĘBA	cmentarz przykościelny, d. ewang.			cmentarz	A/6049/1-3
233.	ZARĘBA	mur otaczający teren przykościelny			mur	A/6049/1-3
234.	ZARĘBA	cmentarz bezwyznaniowy, za torami			cmentarz	
235.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Lipowa	1	dom mieszkalny	
236.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	2	dom mieszkalny	
237.	ZARĘBA	dom kultury	Jana Pawła II	4	publiczny	
238.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	10	dom mieszkalny	
239.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	11	dom mieszkalny	
240.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	16	dom mieszkalny	
241.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Jana Pawła II	22	dom mieszkalny	
242.	ZARĘBA	budynek gospodarczy	Jana Pawła II	22	gospodarczy	
243.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Młynarska	1	dom mieszkalny	
244.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Młynarska	3	dom mieszkalny	
245.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Młynarska	4	dom mieszkalny	
246.	ZARĘBA	dom mieszkalno - gospodarczy	Młynarska	6	dom mieszkalny	
247.	ZARĘBA	dom mieszkalno - gospodarczy	Miła	6	dom mieszkalny	
248.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Polna	1	dom mieszkalny	
249.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Polna	2	dom mieszkalny	
250.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Podgórna	1	dom mieszkalny	
251.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Rolnicza	4	dom mieszkalny	
252.	ZARĘBA	budynek gospodarczy	Rolnicza	4	gospodarczy	
253.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Rolnicza	5	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
254.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Rolnicza	6	dom mieszkalny	
255.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Rolnicza	8	dom mieszkalny	
256.	ZARĘBA	budynek gospodarczy	Rolnicza	8	gospodarczy	
257.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słoneczna	2	dom mieszkalny	
258.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	2	dom mieszkalny	
259.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	3	dom mieszkalny	
260.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	4-6	dom mieszkalny	
261.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	7	dom mieszkalny	
262.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	8-10	dom mieszkalny	
263.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	15	dom mieszkalny	
264.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	16-18	dom mieszkalny	
265.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	22	dom mieszkalny	
266.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	31	dom mieszkalny	
267.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	32	dom mieszkalny	
268.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	33	dom mieszkalny	
269.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	43	dom mieszkalny	
270.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	44	dom mieszkalny	
271.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	52	dom mieszkalny	
272.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	54	dom mieszkalny	
273.	ZARĘBA	stodoła	Słowackiego	54	gospodarczy	
274.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	56	dom mieszkalny	
275.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	62	dom mieszkalny	
276.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	64	dom mieszkalny	
277.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Słowackiego	66	dom mieszkalny	
278.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wesoła	1	dom mieszkalny	
279.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wesoła	7-9	dom mieszkalny	
280.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wesoła	11-13	dom mieszkalny	

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Numer	Rodzaj obiektu	Rejestr zabytków
281.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wesoła	19-21	dom mieszkalny	
282.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wesoła	23-25	dom mieszkalny	
283.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	1	dom mieszkalny	
284.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	2	dom mieszkalny	
285.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	3	dom mieszkalny	
286.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	4	dom mieszkalny	
287.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	9	dom mieszkalny	
288.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	10	dom mieszkalny	
289.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	14	dom mieszkalny	
290.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	15	dom mieszkalny	
291.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	19	dom mieszkalny	
292.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	26	dom mieszkalny	
293.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	29	dom mieszkalny	
294.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	30	dom mieszkalny	
295.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	32	dom mieszkalny	
296.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	33	dom mieszkalny	
297.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	34	dom mieszkalny	
298.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	46	dom mieszkalny	
299.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	49	dom mieszkalny	
300.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	51	dom mieszkalny	
301.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	57-59	dom mieszkalny	
302.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	65	dom mieszkalny	
303.	ZARĘBA	dom mieszkalny	Wyszyńskiego	71	dom mieszkalny	
304.	ZARĘBA	dom mieszkalno - gospodarczy	Zielona	10	dom mieszkalny	
305.	ZARĘBA	wiadukt kolejowy	Zielona		most	
306.	ZARĘBA	dworzec kolejowy			stacja kolejowa	

Spis tabel

TABELA 1. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA TERENIE GMINY SIEKIERCZYN.....	22
TABELA 2. POMNIKI PRZYRODY NA TERENIE GMINY SIEKIERCZYN.....	55
TABELA 3. WYKAZ ZABYTEKÓW NA TERENIE GMINY SIEKIERCZYN WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.....	61
TABELA 4. OBIEKTY Z GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW STANOWIĄCE WŁASNOŚĆ GMINY SIEKIERCZYN.....	65
TABELA 5. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE NA TERENIE GMINY SIEKIERCZYN.....	67
TABELA 6. STREFY OCHRONY.....	69
TABELA 7. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ REWITALIZACJA I REWALORYZACJA TKANKI ZABYTEKOWEJ.....	78
TABELA 8. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ ZINTEGROWANA OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	79
TABELA 9. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI ZABYTEKÓW DLA POTRZEB SPOŁECZNO -KULTURALNYCH, TURYSTYCZNYCH I EDUKACYJNYCH. ...	79
TABELA 10. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ KREOWANIE I PROMOCJA PROJEKTÓW ZWIĄZANYCH Z DZIEDZICTWEM KULTUROWO - PRZYRODNICZYM GMINY SIEKIERCZYN.....	79
TABELA 11. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ.....	79
TABELA 12. MIERNIK REALIZACJI W RAMACH KIERUNKU DZIAŁAŃ EDUKACJA I POPULARYZACJA WIEDZY O REGIONALNYM DZIEDZICTWIE KULTUROWYM.....	80
TABELA 13. WYBÓR MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTEKAMI GMINY SIEKIERCZYN NA LATA 2025-2028 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2029-2032.....	82
TABELA 14. WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW.....	87

Spis rysunków

RYSUNEK 1. GRANICE ADMINISTRACYJNE GMINY SIEKIERCZYN.....	26
RYSUNEK 2. PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY SIEKIERCZYN.....	27
RYSUNEK 3. PAŁAC W ZAŁOŻENIU PAŁACOWO – FOLWARCZNO – PARKOWYM W ZARĘBIE (DAW. ZARĘBIE DOLNE).....	40
RYSUNEK 4. MAPKA ZESPOŁU PAŁACOWO-FOLWARCZNEGO Z PARKIEM, UL. BAZALTOWA 6.....	41

RYSUNEK 5. PAŁAC W ZESPOLE PAŁACOWO – PARKOWO – FOLWARCZNYM W ZARĘBIE GÓRNEJ.	42
RYSUNEK 6. MAPKA ZESPOŁU PAŁACOWO – PARKOWO – FOLWARCZNEGO W ZARĘBIE GÓRNEJ, UL. PARKOWA 2.	43
RYSUNEK 7. DWÓR W ZESPOLE DWORSKO – FOLWARCZNO – PARKOWYM W WYRĘBIE.	44
RYSUNEK 8. KOŚCIÓŁ KATOLICKI PW. ŚW. ANTONIEGO Z PADWY W SIEKIERCZYNIE.	45
RYSUNEK 9. CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY W POBLIŻU KOCIOŁA KATOLICKIEGO PW. ŚW. ANTONIEGO Z PADWY W SIEKIERCZYNIE.	46
RYSUNEK 10. KOŚCIÓŁ RZYMSKO – KATOLICKI PW. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ W RUDZICY.	47
RYSUNEK 11. CMENTARZ EWANGELICKI W RUDZICY.	48
RYSUNEK 12. KRZYŻ PRZYDROŻNY PRZY NR 123 W RUDZICY.	49
RYSUNEK 13. KRZYŻ POKUTNY PRZY NR 127 W RUDZICY.	50
RYSUNEK 14. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. WNIĘBOWZIĘCIA NMP W ZARĘBIE.	50
RYSUNEK 15. EPITAFIA W MURZE – CMENTARZ EWANGELICKI W ZARĘBIE.	51
RYSUNEK 16. DOM MIESZKALNY, SIEKIERCZYN, NR 5.	52
RYSUNEK 17. DOM MIESZKALNY, SIEKIERCZYN, NR 85.	53
RYSUNEK 18. DOM MIESZKALNY, RUDZICA, NR 89 A.	53
RYSUNEK 19. PARK W ZARĘBIE GÓRNEJ UL. PARKOWA.	54